Զ· ՏԱՐԻ 1510 ԹԻՒ ՀԱՅՈՑ 4381 ԱՐԱՑ 9 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1889 (Ն. Տ.) 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1889 25 ՋԷՄԱԶԻԷԼ ԷՎՎԷԼ 1306

20 ՓԱՐԱ.

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ԳԻՐ ԵՒ ԽՆԴ. ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ
Ղալաթիա, Նորատունկեան-խան

درعليه‌ده غلطه‌ده نورادونكيان خانده آره‌ولك
غزته‌سى اداره‌سنه

Direction du journal AREVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

20 ՓԱՐԱ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ	համար	Տարեկան	գաղղիական արծաթ	160
»	»	Վեցամսեայ	»	80
»	»	Եռամսեայ	»	40
Գաւառաց	»	Տարեկան	»	200
»	»	Վեցամսեայ	»	100
Օտար երկիրներէ		տարեկան	ֆրանք	56
»		վեցամսեայ	»	28

Դուրս ղրկուած լրագրաց համար ծախքը Տնօրէնութեան վրայ է. Խմբագրութեան ղրկուած նամակ կամ գրուածներ չեն դարձուիր։

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Կ. ՊՈԼԻՍ, 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ, 1889

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՍԻԱ

Թայմսին Փեթերսպուրկի թղթակիցը կը հեռագրէ յունուար 21էն.

«Երկար ժամանակէ հետէ Ռուսք կը պահանջէին ո՛չ միայն քաղաքական այլ և սեղանաւորական ազատագրութիւն Պերլինի լուծէն, որ կը ճնշէ Փեթերսպուրկի Սակարանին վրայ։ Այս Սակարան բոլորովին Պերլինի Սակարանին ազդեցութեան ներքեւ կը գտնուէր, ուր րուպլիին գինը կը կտրեն ամենաչնչին պատրուակներով։ Այս կացութեան վերջ մը տալու համար, որոշուեցաւ որ ամսոյս 28էն սկսեալ Փեթերսպուրկի Սակարանին մէջ գումարման ժամն, որ ցարդ միջօրէէն յետոյ ժամ 4ին էր, փոխուի միջօրէէն առաջ ժամ 11ի, որով ամեն սեղանաւորական գործողութիւնք պիտի աւարտին աստ՝ Պերլինի սեղանաւորներուն գումարուելէն առաջ, որք ժամանակ չպիտի ունենան օրուան գիներն հեռագրաւ հրամայելու իրենց գործակալաց ի Փեթերսպուրկ։ Օտարազգի շատ մը սեղանաւորք չեն յուսար որ ազդեցութիւն ունենայ այն փոփոխումն, և կը կարծեն թէ միակ հետեւանքը պիտի լինի որ Փեթերսպուրկի Սակարանն օր մը եւս պիտի մնայ իւր գնոց ծանուցման մէջ, և ամեն առաւօտ պիտի հետեւի նախորդ երեկոյեան Պերլինի գներուն։ Մոսքուայի Սակարանն եւս պէտք է հետեւի Փեթերսպուրկի օրինակին. բայց լրագիրք ամենք, ռուսական Սակարաններուն մէջ գործ ընող հրեայ սեղանաւորներն հալածելով, կը ծանուցանեն թէ Մոսքուայի սեղանաւորաց մէկ մասն հին կարգադրութեան կ'ուզէ հետեւիլ և մէկ մասը՝ նոր կարգադրութիւնն ընդունիլ։

«—Յունուար 8/20ին, Ջարն ոսկեղէն փոքր ընծայներ նուիրեց ամեն անոնց որք իրեն հետ կայսերական կառախմբին մէջ կը գտնուէին ծանօթ երկաթուղւոյ արկածին պահուն, ի յիշատակ իրենց ամենուն հրաշալի ազատման։ Այս առարկայից վրայ յօրինուած է մանրանկարն այն սուրբ պատկերին որ անվնաս գտնուած էր արկածէն ետքը, կառախմբին ճաշարանին մէջ։»

ԱՒՍՏՐԻԱ

Ֆրանձ Յօզէֆ կայսրն հրամայեց որ Կալիչիոյ ոստանին՝ Քրաքովի Եպիսկոպոսն և իւր յաջորդք Իշխան-Եպիսկոպոսի տիտղոս կրեն։ Այս կերպիւ Լեհաստանի արքեպիսկոպոսական աթոռը վերստին կ'ընդունի՝ գէթ անուանապէս՝ նոյն վիճակ զոր ունէր լեհական թագաւորութեան բաժանումէն յառաջ երեք դարեր։ 1443ին Քրաքովի Եպիսկոպոսունք ստացան Սիվիերժի իշխանապետութիւնն, և Դուքսի տիտղոսն ստանձնեցին, զոր թողուցին երբ Սիվիերժ նախ Բրուսիոյ անցաւ և յետոյ Ռուսիոյ։ Բայց Քրաքովի աթոռը միշտ անկախ դիրք մ'ունենալ կը յայտարարէր, և իւր այս իրաւունք վերջապէս հաստատեցաւ 1880ին, երբ յայտարարեցաւ թէ Քրաքովի Եպիսկոպոսն ուղղապէս Հռոմայ Պապին ենթակայ լինի և ո՛չ թէ Աւստրիոյ կայսրութեան սահմանին մէջ ո՛ և է Արքեպիսկոպոսի։ Պրեսլաւի Եպիսկոպոսն եւս նոյն անկախ դիրքն ունի։ Քրաքովի Եպիսկոպոսն, որ իւր իշխանական տիտղոսին բերմամբ պիտի անդամակցի Աւստրիոյ Աւագաց Ժողովոյն, Լեհ է ազգաւ, և եղբայր Աւստրիոյ ելմտական նախարարին, Գերապայծառ Ալպին Տունեւսքի։ Կայսեր տնօրինութիւնն համակրանաց ցոյց մ'է Լեհերուն։

—Քրաքովի Համալսարանն որոշեց տարեկան պէտք եղած գումարն յատկացնել՝ երկրագործութեան վրայ համալսարանական բարձրագոյն դասախօսութեան մը հաստատման համար։ Այսպիսի հաստատութիւն ցայս վայր Եւրոպայի մէջ ո՛չ ուրեք տեսնուած է։

—Ժամանակ մը յառաջ գտնուած էին ոսկերտիք Պոսնիոյ վերջին թագաւորին, Ստեֆան Թրասվիք, որ գերի ինկած էր անոնց ձեռք որք ապա տիրեցին Պոսնիոյ։ Կմախքին զանազան մասերն իրարու կցուեցան, և Եայցէի գլխաւոր եկեղեցւոյն մէջ ապակեայ գեղեցիկ դամբանի մը մէջ պիտի պահուին։

ՍՊԱՆԻԱ ԵՒ ՄԱՐՈՔ

Իտալիա ի Ֆէս զինագործարան մը հաստատելու արտօնութիւն ստացած լինելով Մարոքի Սուլթանէն, և Ֆրանսա Թանճէի նաւահանգստին շինութեան արտօնութիւն ստացած լինելով նոյն վեհապետէն, Սպանիա եւս մնալ չուզեց, և որոշեց Մարոքի մէջ հիմնել զինուորական մեծ վարժարան մը, ամեն կարգի սպանիացի սպայից տնօրինութեան ներքեւ։ Ի Մարոք պիտի հիմնուի և սպանիական համալսարան մը, որ մինչեւ Պօսկալոր յԱրուեստս աստիճանը պիտի տայ, որոց վկայականք Սպանիոյ մէջ վաւերական պիտի ճանչուին, բարձրագոյն ուսումները շարունակելու համար։ Զորսհինգ տարի յառաջ ի Թանճէ Սպանիոյ հիմնած բժշկական վարժարանն եւս մեծ յաջողութիւն գտաւ, ըստ որում Մարոքցի մահմետական ուսանողներ և հիւանդներ գունդագունդ դիմեցին հոն երկրին ամեն կողմերէն։ Այսպէս, եւրոպեան գլխաւոր Տէրութիւնք կը հոգան Մարոքի կրթութեան և հանրային շինութեան գլխաւոր պէտքերը։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

Մաճառ երեւելի բանաստեղծ եւ վիպասան Պ. Ժոքայ, որ գործերն եւրոպեան շատ մը լեզուներու թարգմանուած են, Փեշթայի Երեսփ. Ժողովոյն մէջ երկար ճառ մը արտասանեց զինուորական օրէնքին վրայ, որ Մաճառաց միտքն զբաղեցնող մեծագոյն խնդիրն է տակաւին։ Ըսաւ թէ «Հունգարիա պարտականութիւն ունի պատրաստուելու. զի իւր պաշտօն է պաշտպանել ժողովրդոց ազատութիւնն և անկախութիւնն, և այս պաշտօնին բերմամբ միշտապէս հակառակորդ պիտի լինի Ռուսիոյ դէմ, և օր մը պատերազմի բռնուի։»

Պ. Ժոքայ կը գանգատի թէ պահեստի սպայք կը պակսին Հունգարիոյ, զի հինգ հազարէ աւելի պաշտօնք բաց են պահեստի բանակին մէջ։ Նոր օրէնքին նպատակն է դարման տանիլ այս պակասութեան։ Լաւագոյն և զօրեղագոյն բանակը բանի չի ծառայեր, եթէ լաւ սպայներ չունի։ 1849ին, Մաճառ բանակն յաղթութիւններ տանիլ սկսաւ երբ բաւական թուով ճարտար սպայներ ունեցաւ իւր գլուխը։ Մաճառ բանակը գոյութիւն պիտի ունենայ յայնժամ միայն երբ բաւական թուով կարող մաճառ սպայք գտնուին։

Պ. Ժոքայ պահանջեց նաեւ Գերմաներէնի ուսուցումը. զի արդի ժամանակիս մէջ անհրաժեշտ է իւր մայրենի լեզուէն զատ եւրոպեան լեզու մը գիտնալ, և պարտ դրաւ մաճառ երիտասարդութեան վրայ՝ նախանձախնդիր գտնուիլ իւր զինուորական և քաղաքական պարտաւորութեանց կատարման։

⁂

Զինուորական օրէնքին վիճաբանութիւնն ուրեք ուրեք ի Հունգարիա հակառակական ցուցումներ յառաջ բերաւ։ Խորհրդարանին մէջ ընդդիմադիրք գանգատած էին թէ այս նոր օրէնք Աւստրիոյ Խորհրդարանին մէջ քուէարկուած լինելուն համար է որ մաճառ կառավարութիւնը կ'ուզէ քուէարկել տալ զայն Հունգարիոյ Խորհրդարանին, և թէ այսպէս Հունգարիան Աւստրիոյ հլու հետեւակ կ'ուզուի ընել։

Ի Փրեսպուրկ, համախմբի մը մէջ, ժողովուրդն ապստամբ եռանդեամբ չէր ընդունած աւստրեան ազգային երգն և մաճառական երգը պահանջած էր։ Բանակին սպայք, փոխադարձաբար, որոշեցին խմբովին բացակայ մնալ «փաստաբանաց պարահանդէսէն», որ ամեն տարի մեծաւ հանդիսաւորութեամբ տեղի կ'ունենայ։ Զայս իմանալով, Փեշթայի բազմաթիւ մաճառ ուսանողք և Ակմբոց անդամք Փրեսպուրկ կ'երթան հանդիսին փայլն աւելցնելու։ Խորհրդարանի անդամ մը անոնց հետ է, և Փրեսպուրկի քաղաքային իշխանութիւնք որոշեցին նուագածութեամբ և ջահազգնացութեամբ ընդունիլ զնա։ Հունգարական զգացումը շատ գրգռուեալ է այժմ, և Փեշթայի և մաճառական ուրիշ քաղաքաց շատ մը մեծ ակումբք որոշեր են, ցնոր տնօրինութիւն, իրենց դուռները փակել՝ այդ քաղաքաց մէջ պաշտօնավարող աւստրիացի սպայից դէմ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գերմանիոյ արմատական կուսակցութեան մէջ խորին սրտացաւութիւն պատճառեց Կայսեր մէկ նոր հրամանն, որով կը ցուցնէ թէ համարում չունի «յառաջդիմական» կոչուած արմատական կուսակցութեան պետերուն վրայ։ Անցեալ օր գերմանական պատուանշան կրող ամեն ասպետներուն տարեկան տօնախմբութիւնք կը կատարուէր կայսերական պալատան մէջ, եւ Պերլինի քաղաքապետ Պ. Ֆոն Ֆորքենպէք հրաւէր չէր ընդունած, որ ո՛չ նուազ նախատինք մ'էր իրեն. զի Ֆրետերիկ Կայսրէն Կարմիր Արծուի պատուանշանն ընդունելու պատիւն ունեցած էր, և մանաւանդ նոր պատուանշան ընդունած անձանց ներկայութիւնն անհրաժեշտ էր յիշեալ տօնախմբութեան մէջ։ Իբրեւ վրէժխնդրական միջոց, Արմատականք որոշեցին կայսերական անձնական գանձուն համար խնդրուելիք երկուքուկէս միլիոն մարքի գումարին հակառակ քուէ տալ։

* *

Գերմանական գաղթային ընկերութիւնն իւր յունուար 21ի նստին մէջ քննեց գերեվաճառութեան բարձման խնդիրը։ Միսիոնար Պ. Մերենսքի հակառակ խօսեցաւ Լավիժըրի կարդինալին ձեռնարկութեան, որ կ'ուզէ կամաւորաց գունդերով պաշտել Ափրիկէի ներսերն և զինուց ներածումն արգիլել, և բողոքեց թէ յանուն մարդասիրութեան ձեռնարկեալ այս շարժում կաթոլիկական հանգամանք մ'ունի։ Իրեն պատասխանեց Պ. Միքէլ, որ բացատրեց թէ լոկ քաղաքական խնդիր մ'է այս և ո՛չ թէ կրօնական, և ամենամեծ օգտակարութիւն ունի գերմանական գաղթային ձեռնարկութեանց տեսակէտով։ Պ. Ֆոն Պէնինկսէն եւս նոյն ոգւով խօսեցաւ։ Ի վերջոյ, որոշուեցաւ գերեվաճառութեան դէմ գործելու ազգաւ հրաւէր մ'ուղղել գերման ժողովրդեան, և ընկերութեան ճիւղերուն նոր մղում մը տալ։ Մեծ հացկերոյթ մը պիտի տրուի առ Պ. Վիսման՝ Ափրիկէ երթալէն առաջ։

ԴԷՊՔԵՐՆ Յ'ԱՓՐԻԿԷ

Զանզիպարէ կը հեռագրուի առ Թայմս թէ Տար-էս-Սալամի Ջարգերն, Արապաց գերի ինկալը Գերմանաց ձեռքն, որք Լոչէնէ մարտանաւուն մէջ շղթայակապ կը պահեն զանոնք, և զինուորական ապագայ գործողութեանց նկատմամբ Ռոյխսթակի վիճաբանութեանց վրայ Կ. Պոլսոյ լրագրաց բերած տեղեկութիւնք բաւական կը դրդեն եղեր Զանզիպարի բնիկներուն միտքը։ Կը կարծուի թէ այս ամեն տնօրինութեանց հետեւանքը պիտի լինի Միսիոնարաց ջարդն յԱփրիկէ։ Արդէն Արաբները, իրենց ապահովութեան համար, անգլիական հպատակ Հնդիկներ բռնած են իբրեւ պատանդ, և ի Մոմպազ հանրային ապահովութիւնը վտանգեալ է։ Եթէ Պ. Վիսման, որ բազմաթիւ սպայներով Պերլինէ ճամբայ կ'ելնէ Զանզիպար և յետոյ դիմացի եզերքն երթալու համար, ի Լամօ ելնել փորձէ, խիստ ընդդիմութիւն պիտի գտնէ Սոմալիներէն։

ԱՊԵՐԱԽՏ ԶԱՒԱԿ ՄԸ

Քաղաքականութեան մէջ ապերախտութիւնը նշանակութիւն չունի կ'ըսուի։ Բայց աւասիկ քաղաքական խնդրոյ մը առթիւ տեղի ունեցած ապերախտութեան դէպք մը, որ սակայն նշանակութենէ զուրկ չէ։

Հանրածանօթ է այսօր Տքթ. Կէֆքընի, որուն կրած տառապանաց աշխարհ կը համակրի, պաշտօնական անձուկ շրջանակէ մը դուրս։ Ֆրետերիկ կայսեր Օրագրոյն հրատարակման առթիւ իբրեւ պետական դաւաճան ձերբակալուած և 99 օր բանտի մէջ պահուած այս ծերունոյն անմեղութիւնը Լայփձիկի բարձրագոյն ատեանք ճանչած են։

Բայց այս մարդ որդի մը ունի որ չի դադրիր զինք հալածելէ։ Տքթ. Կէֆքընի ազատման ամենէն աւելի նպաստող փաստը այն եղաւ թէ յիշեալ Օրագիրն ի հրատարակութիւն տուած ժամանակ գիտակցութիւն չունէր թէ ո՛րպիսի դաւաճանութիւն մը պիտի յարուցանէր։ Բայց Տքթ. Կէֆքընի որդին համարձակեցաւ յայտարարել թէ իւր հայրն, այդ հրատարակութիւնը ըրած, գիտէր թէ ո՛րպիսի դաւաճանութիւն պիտի պատճառէր, և հետեւապէս գիտմամբ ըրած էր։

Տքթ. Կէֆքընի որդին հիմակ ալ դատարանները կը պտըտի, իբրեւ խելագար արգելքի ներքեւ դնել տալու համար իւր հայրն, որ ծերութենէն և բանտի մէջ կրած ֆիզիքական ու հոգեկան տառապանքէն յոյժ տկարացած, պէտք ունի հանգստեան երկիր մը երթալու, ինքզինք դարմանելու համար։

Արդէն երեւելի բժիշկներ քննած են զՏքթ. Կէֆքըն, և քիչ մը մելամաղձութիւն տեսնելով հանդերձ, վկայած են թէ խելագար չէ։ Տքթ. Կէֆքըն ինք եւս ազդուապէս կը բողոքէ իւր որդւոյն ամբաստանութեան դէմ, և այս օրերս իսկ ի պաշտպանութիւն իւր անձին խմբագրած մէկ սատար աշխատութիւնը կը ցուցնէ թէ լաւին կը վայելէ իւր իմացական կարողութիւնները։

Բայց Տքթ. Կէֆքընի որդին գոհ չէ տակաւին, և խեղճ ծերունին առայժմ արգիլուած է ի Համպուրկ, մինչեւ որ նոր մասնագէտներ հասնին հոն, իւր մտային վիճակը քննելու։

Իւր որդւոյն այս թշնամութիւնն անշուշտ աւելի ծանր կուգայ Տքթ. Կէֆքընի, քան բոլոր այն թշնամութիւն զոր կրեց իւր երկրին հզօրագոյն մարդուն եւ նորա տրամադրութեան ներքեւ գտնուող կառավարական մարմնոյն կողմէ։

ՎԻԼՀԷԼՄ ԿԱՅՍՐ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒ

Պերլինի լրագիրք քանիցս խօսեցան Վիլհէլմ Բ կայսեր մուծած «բարենորոգման» վրայ, որով իւր սեղանին վրայ գրուած ճաշացուցակները փոխանակ ֆրանսերէնի՝ գերմաներէն կը գրուին այժմ։ Իւր օրինակին հետեւիլ կ'սկսին գերմանական ազնուական դասերէն ոչ սակաւք։

Այժմ ալ կը ծանուցուի թէ Ն. Կ. Վեհափառութիւնն նոյն ճամբուն մէջ քայլ մ'եւս առած է, պալատան խոհանոցին ընդարձակման առթիւ ջնջել տալով բոլոր ֆրանսական խոհարարական եզրանուններն և պաշտօնանկ ընելով բոլոր Ֆրանսայի «վարպետներն», որք ցայսօր մեծաւ յաջողակութեամբ կը ծառայէին Գերմանիոյ կայսեր խոհանոցին մէջ։

Եթէ հիմա կերակուրներն առաջուան չափ համով են, անշուշտ ո՛չ մէկ Գերման դժգոհ պիտի լինի այս նորութենէ։

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Պերլինի համալսարանական ուսանողաց հակահրէական ընկերութիւնն անցեալ ուրբաթ իւր տարեկան տօնը կատարեց։ [illegible] Պերլինի բարձր ակմբոյ մէջ տիրող ոգւոյն նշաններէն մին կը համարի որ Մոլթքէ Մարեշալն իսկ իւր ներկայութեամբ քաջալերած է այս ընկերակցութեան նպատակը։ Փրոֆ. Պերկման եւս ներկայ էր։ Հովիւք Պ. Ստէօքէր և Պ. Ռոկէ, որք պաշտօն կը վարեն պալատան մէջ, լուտերական պահպանողական կղերը կը ներկայացնէին։ Պ. Ստէօքէր յոյժ հակահրէական ոգւով բանախօսութիւն մ'ընելով, յայտարարեց թէ ժամանակն եկած է ջախջախելու այն շղթաները զորս Հրեայք կոխել կուտան Քրիստոնէից, ինչպէս որ ժամանակն եկած է ջախջախելու Ափրիկէի սեւ գերեաց շղթաները։»

ԽԱԶԱԽՔ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

[illegible], 23 յունուար.—Կը ծանուցուի թէ ազատ խազախապետ Աշինով, որ աւստրիական [illegible] շոգենաւով և իւր հետեւորդներով Օպոք կ'երթայ, անկէ Հապէշաստան մտնելու համար, [illegible] հեռագրեր է ի Փեթերսպուրկ առ Պ. Կիրս՝ գանգատելով թէ իտալական [illegible] մարտանաւը զինք կը հալածէ։

ՍԵՐՊԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

[illegible], 23.—Սահմանադրութեան Յանձնաժողովը չորս մասնագէտներ ղրկեց օտար երկիրներ՝ զանազան ընտրական կանոնադրութեանց քննութիւն մ'ընելու և Սերպիոյ յարմարագոյն կանոնադրութիւնն ընդունելու համար։ Փրոֆէսորք Ճիվիա և Ճորճեվիչ Յունաստան կ'երթան և Պ. Միլօվանովիչ և Պ. Ջիվանովիչ ի Դանիա, Պելժիքա և Ֆրանսա։ Կէս-պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ իբր երեք շաբաթէն պիտի կազմուի արմատական նոր նախարարութիւնը։

ՍՈՎ ՄԸ

[illegible], 23.— Կղերային-պապական կուսակցութեան պետերէն մին, Ֆեօրաեաէր կոմն, սպաննեալ գտնուեցաւ իւր տան մէջ ի Լաա։

—) 31 (—

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԺԻՒԼ ՎԵՌՆ

ՍԵՒ-ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

—о—

ԹԵԼԷ ՄԸ ԿԱԽՈՒԱԾ

Հարրի չորս դին կը դիտէր կրկնապատիկ ուշադրութեամբ։ Հիմակ, մի միայն ինք չէր վտանգի ենթարկուած։

Ամեն բան լաւ գնաց վերելքի առաջին վայրկեաններուն. կ'երեւէր թէ ոչ մէկ միջադէպ պիտի պատահէր, երբ Հարրիի այնպէս թուեցաւ թէ հզօր շունչ մը կը տեղափոխէր օդոյ խաւերը հորին խորութեանց մէջ։ Վար նայեցաւ, եւ, կիսաստուերին մէջ, զանգուած մը նշմարեց, որ, հետզհետէ բարձրանալով, անցած ատենը իրեն դպաւ։

Ահագին թռչուն մըն էր այս, որուն տեսակը չկրցաւ ճանչնալ, եւ որ թեւերուն մեծ բաբախումներով կը բարձրանար։

Հրէշային թռչունը կանգ առաւ, պահ մը մնաց հոլաթեւ, յետոյ Հարրիի վրայ սրացաւ վայրագ մոլեգնութեամբ։

Հարրի իր աջ ձեռքը միայն կրնար գործածել՝ անասնոյն սոսկալի կտուցին հարուածներուն դիմադրելու համար։

Հարրի ինքզինքը պաշտպանեց ուրեմն, կրցածին չափ ալ պահպանեց մանուկը։ Սակայն թռչունը ո՛չ թէ մանկան, այլ իրե՛ն վրայ կը յարձակէր։ Չուանին դառնալէն նեղուելով, չէր յաջողեր մահացու կերպով զարնել զնա։

Կռիւը կ'երկարէր։ Հարրի թոքերուն բոլոր ուժովը պոռաց յուսալով որ իր աղաղակները պիտի լսուէին վերէն։

Արդարեւ ալ այսպէս եղաւ, որովհետեւ չուանը նոյնհետայն սկսաւ քաշուիլ աւելի արագօրէն։

Կը մնար դեռ ութսուն ոտքի բարձրութիւն մը։ Թռչունն յայնժամ աւելի կատաղութեամբ նետուեցաւ Հարրիի վրայ։ Սա, իր դանակին մէկ հարուածով, թեւէն վիրաւորեց զայն. Թռչունը, խըռպոտ ձայն մը արձակելով, անհետացաւ հորին խորութեանց մէջ։

Սակայն, ահռելի՜ պարագայ, Հարրի, թռչունը զարնելու համար դանակը ճօճեցուցած ատեն, դանակը դպած էր չուանին, որուն մէկ հիւսքը կտրուած էր այժմ։

Հարրիի մազերը տնկուեցան գլխուն վրայ։

Չուանն հետզհետէ տեղի կուտար, անդունդին խորէն հարիւր ոտք բարձրութեամբ։

Հարրի յուսահատ աղաղակ մ'արձակեց։

Երկրորդ հիւսք մը բրդաւ՝ կիսովին կտրած չուանին կրկին բեռան տակ։

Հարրի թողուց դանակն, և գերմարդկային ճգամբ մը, այն բոլէին ուր չուանն ա՛լ պիտի բրդէր, յաջողեցաւ աջ ձեռքովը բռնել բրդած տեղէն վերի մասը։ Այլ, թէեւ իր բազուկն երկաթի լինէր, զգաց որ չուանը քիչ քիչ կը սահէր իր մատներուն մէջէն։

Կրնար այդ չուանը բռնել երկու ձեռքովը, զոհելով տղան զոր մէկ թեւովը բռնած էր . . . Մաքէն իսկ չանցուց։

Սակայն Ճէք Րիան և իր ընկերները, Հարրիի աղաղակներէն զգուշացած, աւելի արագ կը քաշէին։

Հարրի հասկցաւ թէ չպիտի կրնար դիմանալ մինչեւ որ հորին բերանն հասնի։ Բոլոր արիւնը գլուխն ելաւ։ Պահ մը աչքերը գոցեց, սպասելով որ անդունդին մէջ իյնայ, յետոյ բացաւ զայնս։

Բայց, այն միջոցին երբ թող պիտի տար չուանը զոր ա՛լ ծայրէն բռնած էր, տղուն հետ միասին բռնեցին և գետնին վրայ հանեցին զինքը։

Հակազդեցութիւնը տեղի ունեցաւ յայնժամ, և Հարրի զգայազիրկ ընկաւ իր ընկերներուն թեւոց մէջ։

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՆԷԼ

Երկու ժամ յետոյ, Հարրի, որ անմիջապէս ուշաբերած չէր, և տղան, որուն տկարութիւնը տարապայման էր, տուն կը հասնէին Ճէք Րիանի և իր ընկերներուն օգնութեամբ։

Հոն, այս դէպքերուն պատմութիւնն հաղորդուեցաւ ծերունի գործավարին, և Մաճ իր խնամքները չռայլեց խեղճ էակին զոր իր զաւակն ազատած էր։

Հարրի կարծած էր թէ տղայ մը հանած էր անդունդէն։ Սա առաւելն տասն և հինգ տասնեվեց տարեկան աղջիկ մըն էր նա։ Իր զարմացկոտ ու տարտամ նայուածքը, տառապանքէն երկնցած նիհար դէմքն, իր խարտեաշ գոյնը զոր լոյսն երբեք չէր ողողած գոգցես, իր նուրբ ու փոքրիկ հասակն, ամեն բան տարօրինակ ու միանգամայն հըրապուրիչ էակ մը կ'ընծայէր զնա։ Ճէք Րիան, քիչ շատ իրաւամբ, գերբնական երեւոյթով ճեւեղիկի մը նմանցուց զնա։ Պատճառն այն մասնաւոր պարագայից ու բացառիկ միջավայրի՞ն էր յորում նորատի աղջիկն ապրած էր ցայն վայր, բայց այնպէս կը թուէր թէ կիսովին կը վերաբերի մարդկութեան։ Իր դիմագծութիւնը տարօրինակ էր։ Իր աչքերը, զորս տան կանթեղներուն լոյսը կը յոգնեցնէր կարծես, շփոթ իմն կը նայէին, որպէս թէ ամեն բան նոր լինէր իրենց համար։

Ամենէն առաջ ծերունի Սիմոնէն խօսքն ուղղեց այդ նորանշան էակին, որ յայնժամ Մաճի անկողնոյն վրայ զետեղուած էր եւ որ ուշաբերեցաւ որպէս թէ երկար քունէ մը կ'ելնէր։

—Անունդ ի՞նչ է, հարցուց։

—Նէլ (1), պատասխանեց դեռատի աղջիկը։

—Նէ՛լ, յարեց Մաճ, հիւա՞նդ ես, մէկ տեղդ կը ցաւի՞։

—Անօթի եմ, պատասխանեց Նէլ։ Բան մը չեմ կերած . . . ։

Իր արտասանած այս քանի մը բառերէն կը տեսնուէր թէ Նէլ վարժուած չէր խօսելու։ Իր գործածած լեզուն կալէլեան այն հին բարբառն էր զոր Սիմոն Ֆորտ եւ իրեններն յաճախ կը գործածէին։

Նորատի աղջկան պատասխանին վրայ, Մաճ անմիջապէս ուտելիք բերաւ նմա։ Նէլ անօթութենէն կը մեռնէր։ Երբե՞ն ի վեր հորին խորը կը գտնուէր, կարելի չէր ըսել։

—Քանի՞ օր մնացիր հոն, աղջիկս, հարցուց Մաճ։

Նէլ չպատասխանեց։ Կարծես չէր հասկնար իրեն ուղղուած հարցումը։

—Քանի՞ օրէ ի վեր . . . յարեց Մաճ։

—Օ՞ր . . . պատասխանեց Նէլ, որուն համար այս բառը ամեն նշանակութենէ զուրկ կը թուէր։

Յետոյ, գլուխն երերցուց իբր մարդ մը որ չը հասկնար իրեն հարցուած բանը։

Մաճ ձեռքին մէջ առած էր Նէլի ձեռքերն եւ կը շոյէր, վստահութիւն ազդելու համար նմա։

—Քանի՞ տարեկան ես, աղջիկս, հարցուց նմա վստահալից անուշ աչուըներով։

Նէլ նոյն բացասական նշանն ըրաւ։

—Այո՛, այո՛, քանի՞ տարեկան։

—Տարեկա՞ն . . . պատասխանեց Նէլ։

Եւ այս բառը, «օր» բառին պէս, նըշանակութենէ զուրկ էր մատաղատի աղջկան համար։

Սիմոն Ֆորտ, Հարրի, Ճէք Րիան և իր ընկերները կը նայէին նմա կարեկցութեան և համակրութեան կրկին զգացմամբ։ Այս խեղճ էակին վիճակը, հաստատապէս ողորմելի շրջազգեստ մը հագած, իրենց սրտին կը դպչէր։

Հարրի, ամենէն աւելի, անդիմադրելի կերպով հրապուրուած էր ճիշդ Նէլի տարօրինակութենէն։

Յայնժամ մօտեցաւ։ Իր ձեռաց մէջ առաւ այն ձեռքը զոր Մաճ թողած էր։ Շեշտակի նայեցաւ Նէլի, որ շրթունքը տեսակ մը ժպիտ ուրուագրեցին, և ըսաւ նմա.

—Նէ՛լ . . . հոն . . . ածխահանքին մէջ . . . մինա՞կ էիր։

—Մինա՛կ, մինա՛կ, գոչեց դեռատի աղջիկն ուղղուելով։

Իր դէմքը սոսկում կ'արտայայտէր։ Աչքերն, որք անուշցած էին երիտասարդին նայուածքին ներքեւ, վերստին վայրագ երեւոյթ մը առին։

—Մինա՛կ, մինա՛կ, կրկնեց, և Մաճի անկողնոյն վրայ ինկաւ, իբր թէ բոլորովին ուժասպառ եղած ըլլար։

—Այս խեղճ աղջիկը դեռ մեր հարցմանց պատասխանելու չափ ոյժ չունի, ըսաւ Մաճ նորատի աղջիկը պառկեցնելէ յետոյ։ Քանի մը ժամուան հանգիստ եւ քիչ մը լաւ սնունդ իր ոյժերը պիտի վերադարձնեն իրեն։ Եկուր, Սիմոն, եկո՛ւր, Հարրի, եկէ՛ք, բարեկամք, եւ թողունք որ քնանայ։

Մաճի խորհրդոյն վրայ, Նէլ մինակ թողուեցաւ, և վայրկեան մը յետոյ տեսան թէ խոր քունով կը ննջէր։

(Շարունակելի)

---

(1) Նէլ՝ Էլէնայի համառօտութիւնն է։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Պէրլին, 23.— Վերջնապէս որոշուեցաւ որ Սօֆի Իշխանուհւոյն Յունաստանի գահաժառանգին հետ ամուսնութիւնը գարնան տեղի ունենայ Աթէնքի մէջ. որովհետեւ Պերլինի մէջ դժուարութիւնք կրնան ծագիլ փեսին և հարսին տարբեր դաւանութեանց պատկանելուն պատճառաւ։

Ռուսիոյ կայսրը շատ գոհ լինելով ելմտական նախարար Պ. Վիշնիկրածքիի ծառայութիւններէն, 4,000 ռուբլի տարեկան ցկեանս թոշակ մը կապեց անոր։

—Ի Վիեննա կառավարական զեկոյց մը հրատարակեցաւ, որ աւստրեւմաճառ հպատակները կը զգուշացնէ գործ գտնելու յուսով Յունաստան գաղթելէ։ Թիրոլէ, Դալմատիայէ և Թրիէստէ շատ մը մարդիկ Յունաստան գացած էին՝ գործ գտնելու Կորնթոսի պարանոցին բացման և երկաթուղեաց շինութեան առթիւ։ Բայց Փաթրասի աւստրիական հիւպատոսը կը գանգատի թէ այս գաղթականներէ շատեր անգործ և խեղճ մնալով, իրեն կը դիմեն՝ ձրիապէս իրենց հայրենիքը փոխադրուելու համար։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երուսաղեմի Պատրիարքական Փոխանորդ Գեր. Սիմէոն արքեպիսկոպոս՝ ի դիմաց Ամեն. Տ. Յարութիւն Պատրիարքի և Կ. Պոլսոյ Պատրիարքական Փոխանորդ Գեր. Տ. Գէորգ Ծ. վարդապետ՝ ի դիմաց Ամեն. Տ. Խորէն Պատրիարքի երէկ Բերա երթալով, շնորհաւորական այցելութիւն տուին ազգայնոց ոմանց որոց անուան տօնախմբութիւնն էր։

Տփղիսէն կը հաղորդեն առ Փ...ն թէ Վեհ. Հայրապետն ամենայն Հայոց հարկ համարեր է անօրինել որ Պարսկաստանի և Հնդկաստանի Հայոց առաջնորդութեան համար ուրիշ եկեղեցական մը ղրկուի փոխանակ Տ. Գրիգորիս Արքեպիսկոպոսի։

Վեհ. Մակար կաթողիկոսն հրամայեր է Թիֆլիզի Կոնստանդնեան Վանքի Մայր-եկեղեցւոյ գաւթին մէջ թաղել հանգուցեալ կոմս Լօրիս-Մէլիքօվի մարմինը։ Այդ եկեղեցւոյն մէջ կը գտնուին արդէն զօրավար Տէր-Ղուկասեանի, Լազարեանի, Շէլկովնիկեանի, նոյնպէս և ուրիշ նշանաւոր հայերու մարմինները։

«Բարեսէր ոմն» երկու օսմ. ոսկի նուիրած է ի նպաստ Մանավեան ընտանեաց։

Նոյնպէս Տիգրան էֆ. Մարտիրոսեան (դաբբին) 60 ղրուշ, Տիկին Եւտոքսեայ Տ. Մարտիրոսեան 40 ղրուշ և Մկրտիչ էֆ. Ալչըճեան 40 ղրուշ նուիրած են.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՍՏԻՃԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆՔ

Ռումէլի Պէյլէրպէյի աստիճան տրրուեցաւ Գոնեայի նահանգին Իտարէի ժողովոյ անդամներէն Թահիր փաշայի և Սուրիոյ նահանգին կուսակալի օգնական Նազըմ պէյի։

Սանիյէ միւթէմայիզ աստիճան՝ Գոնեայի, Տէֆթէրխանէի պաշտօնեայ Բաղըպ էֆէնտիի։

Սալիսէի աստիճան՝ Հուտէյտայի առեւտրական դատարանին նախագահ Մահմուտ էֆէնտիի և Մուսուլի Քէօյսանճագ գաւառակին Րէժիի տընօրէն Մէհմէտ Շէֆիգ էֆէնտիի։

— —

Առաջին կարգի Մեճիտիյէ պատուանշան տրուեցաւ Վեհ. Սուլթանին երկրորդ սենեկապետ Հաճի Ալի պէյի։

Երկրորդ կարգի Շեֆագաթ՝ Սպարթայի Դրան գաւառակ ճիւղին նախագահ Մահմուտ փաշայի կնոջ.

Չորրորդ կարգի Մեճիտիյէ Աթէնքի Էֆիմէրիս լրագրոյ արտօնատէր Պ. Արիստիտ Ռուքիի։

— —

Ի ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏ

Բարձր. Մեծ-Եպարքոսն և Դատական Վսեմ. Նախարարն երէկ կայս. պալատ գնացին և Վեհ. Սուլթանի ինչ ինչ հրամաններն առնալէ յետոյ իրենց պաշտօնատեղիները վերադարձան։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿԱՅՍՐԸ

Երէկ Վիլհէլմ Բ. կայսեր ծննդեան տարեդարձը լինելով, գերմանական դեսպանատան մատրան մէջ գոհաբանական աղօթքներ կատարուեցան ի ներկայութեան դեսպան Պառոն տը Ռատովիցի, դեսպանատան ու հիւպատոսարանի գլխաւոր պաշտօնէից, օսմանեան ծառայութեան մէջ գտնուող գերման սպայից, օտար դեսպանաց ոմանց և մայրաքաղաքիս գերման գաղթականութեան երեւելեաց։ Դեսպանք և պաշտօնեայք բոլորն ալ պաշտօնական համազգեստ կը կրէին պատուանշան ի կուրծս։ Յաւարտ կրօնական արարողութեանց բոլոր ներկայք դեսպանատան մեծ սրահն եկան և անդ իրենց շնորհաւորութիւնները մատուցին Պառոն տը Ռատովիցի։

Միջօրէին արքունեաց հրամանատար Օսման փաշա և արարողապետ Մունիր փաշա պաշտօնական համազգեստով գերմանական դեսպանատունը գնացին պալատական կառքերով և յանուն Վեհ. Սուլթանի շնորհաւորական այցելութիւն տուին դեսպան Պառոն տը Ռատովիցի։

Օսմանեան պահակ շոգենաւն, որ զարդարուած էր և մեծ կայմին վրայ գերմանական դրօշը կը կրէր, միջօրէին թնդանօթի քսան և մէկ հարուածներ արձակեց։ Օտար դեսպանատանց պահակ շոգենաւք ևս դրօշակներով զարդարուած էին։

Երէկ իրիկուն Թէվֆիգիա սրահին մէջ շքեղ հացկերոյթ մը տրուեցաւ, որոյ ներկայ գտնուեցան գերման գաղթականութեան երեւելիք ոմանք։ Սեղանին վրայ բաժակներ առաջարկուեցաւ Վիլհէլմ կայսեր կենացը։ Սեղանէն յետոյ պարահանդէս մը տրուեցաւ։

— —

Պ. ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՆԷԼԻՏՈՎ

Ռուսական դեսպանն ու դեսպանուհին ամսոյս 29ին կը մեկնին մայրաքաղաքէս արձակուրդով, Բեդրոպուրկ ուղեւորելու համար։

— —

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

Բարիզէն առնուած լրոյ նայելով, Սըլատապաշնի կամ Աւստրիոյ պետական երկաթուղեաց ընկերութեան ֆրանսական մասնախումբն հակառակեր է Վիեննայի մասնախմբին առաջարկութեանց՝ ի մասին Արեւելեան երկաթուղեաց գնման։ Որովհետեւ ֆրանսական մասնախումբս սկզբամբ հակառակ է գնման, Վիեննայի մէջ կը կարծուի թէ յիշեալ մասնախումբն հրաժարական տայ նեթէ գնման առաջարկն ընդունուի։

— —

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՔ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԵՆԵԿԻՆ

Ըստ կանխագոյն ազդարարութեան, հինգշաբթի օրը տեղի ունեցաւ ի Ղալաթիա, ի կեդրոնատեղին Առեւտրական Սենեկին, ընդ նախագահութեամբ Ֆէրիտ պէյի, ընդհանուր ժողով մը վաճառականաց և սեղանաւորաց որք գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեցին տասն ընտրողներ. ասոնք միանալով Առեւտրական նախարարութեան կողմէ նշանակելի ուրիշ տասն ընտրողաց հետ, կազմական կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն պիտի ընտրեն Առեւտրական Սենեկէն հրաժարեալ ութ անդամոց յաջորդները։ Հինգշաբթի աւուր գումարման ներկայ էին յիսուն-երեք սեղանաւորք և վաճառականք որք ընտրեցին հետեւեալ տասն ընտրողները.

Վսեմ. Եէնի Տիւնեա Տիմիթրաքի էֆէնտի, Արիկ էֆէնտի Ունճեան, Ֆէրիտ պէյ, Սիմեքերիմ էֆէնտի Մանուկեան. Տեարք՝ Զ. Հաճօբուլօ, Տ. Կիւմիւշկերտան, Ն. Ներսէսեան, Յ. Խաչեան, Ա. Գրնաճեան, Պ. Կիւլպէնկեան։

— —

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ

Սպանիական նորընտիր դեսպան Պէնտանա մարքիզը այս հինգշաբթի օր ի Բերա տուն մը կ'այցելէր վայն վարձելու համար, երբ ոտքը սահելով սանդուխէն վար ինկաւ և գլխէն թեթեւապէս վիրաւորեցաւ։ Դեսպանը նոյն օրէն ի վեր անկողնոյ կը ծառայէ։

Արտաքին գործոց նախարարութեան թարգման Միքայէլ էֆէնտի սպանիական դեսպանատունը գնաց և յանուն Վսեմ. Սայիտ փաշայի դեսպանին ողջութիւնն հարցուց։

— —

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Գեղարուեստից վարժարանին աշակերտներէ երեքին կողմէ գծագրեալ պատկերներ Վեհ. Սուլթանին մատուցուած են։ Ն. Վեհափառութիւն Իւր գոհունակութիւնն յայտնելով գեղարուեստից շքանշանն և դրամական պարգեւներ շնորհած է այդ աշակերտաց։

— —

ՊԱՇՏՕՆԷԻՑ ԱՄՍԱԹՈՇԱԿՔ

Դատական Նախարարութեան

Ելմտական Նախարարութեան կողմէ յունվար 12ին վճարեալ 90000 ղրուշով մէկ մէկ ամսաթոշակ վճարուած է Վերաքննիչ ատենի պատժական ու առեւտրական ճիւղերու նախագահաց, նոյն և եղեռնադատ ու հոգուդի ճիւղերուն անդամոց և Նախարարութեան պաշտօնէից ոմանց։

Ծովային Նախարարութեան

Ելմտական Նախարարութեան կողմէ յունվար 11ին վճարեալ գումարով յունիսի ամսաթոշակը վճարուած է Ծովային Խորհրդոյ և յանձնաժողովներու մէջ ծառայող սպայից և գիւաններու ոմանց քարտուղարաց։

Շէյխ-իւլ-Իսլամի Դրան

Ելմտական Նախարարութեան կողմէ երկու անգամէն վճարեալ 236,240 ղրուշով յունիսի ամսաթոշակը վճարուած է մինչեւ 2000 ղրշ. ամսաթոշակ առացող պաշտօնէից, իսկ կրօնի ուսուցիչներուն՝ սեպտեմբերի ամսաթոշակէն 3/4 մասը։ Նոյնպէս յունվար 12ին վճարեալ 406,348 ղրշ. ով ապրիլի ամսաթոշակը վճարուած է Շէյխ-իւլ-Իսլամի Դրան պաշտօնէից ոմանց և կրօնի ուսուցչաց ևս սեպտեմբերի մնացեալ մասը։

ՔԱՄԱՆՏՕ ԿՈՄՍԸ

Երէկ Փարիզէն առնուած մասնաւոր հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ Նիսիմ Քամանտօ կոմսն, որ մէկ քանի օրէ ի վեր հիւանդ էր, մեռեր է ի հասակի 58 ամաց։

Ինչպէս կը յիշուի, վախճանեալոյն որդին, որ նախորդ շաբթուն մայրաքաղաքս եկած էր, փութանակի Փարիզ վերադարձաւ իւր հօրմէն ստացած հեռագրոյ մը վրայ։

— —

ԺԱՄԱՆՈՒՄՆՔ

Ֆրանսական դեսպան Մոնդէպէլլօ կոմսն ու կոմսուհին, որք ժամանակէ մը ի վեր մայրաքաղաքէս բացակայ կը գտնուէին, շաբաթ իրիկուն աստ ժամանեցին արեւելեան երկաթուղիով։ Դեսպանատան գլխաւոր պաշտօնեայք, որք դիմաւորելու գնացած էին, ուղղակի Բերա դեսպանատուն առաջնորդեցին Մոնդէպէլլօ կոմսն ու կոմսուհին։

—Հունգարացի հռչակաւոր արեւելագէտ Պ. Վամպէրի եւս նոյն երեկոյին մայրաքաղաքս ժամանեց եւրոպական կառախմբով և ուղղակի Միսիրի օթէլն իջեւանեցաւ։

Պ. Վամպէրի երէկ կայս. պալատ գնաց։

Պ. Վամպէրիի տրամադրութեան ներքեւ դրուած է կայս. պալատան թարգմաններէն Հաֆըզ պէյ։ Նոյնպէս կառք մը սահմանուած է Հունգարացի արեւելագիտին մայրաքաղաքիս մէջ կատարելիք պտոյտներուն համար։

— —

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

Յունական երկաթուղեաց միացման գործին վերաբերող բանակցութիւնք դեռ յառաջ կը տանին Պ. Պ. Պիգդէրման և Քաուլա, յաջող ճանբու մէջ են և ըստ Մ...-ի, միայն իսկ խնդրուած արտօնութիւնը Պ. Քաուլայի յանձնուելու վրայ է։

ԱՔՍԻՕՍ ԳԵՏԱԿԸ

Տեղացի դրամատիրաց խումբ մը օսմ. կառավարութենէն արտօնութիւն խնդրեր է նաւարկութիւն հաստատել Աքսիօս գետակին վրայ, ի Մակեդոնիա։

ԳՈՆԵԱ

Անցեալ տարի ի Գոնեա պատահած երաշտութեան առթիւ կայս. հրամանաւ ցորենք ղրկուած էին նոյն նահանգի կարօտ ժողովրդեան բաշխուելու համար։ Արդ, Վեհ. Սուլթանը, կ'ըսէ Մ...-ը, տեղեկանալով որ բաշխման գործողութեանց մէջ անկանոնութիւնք տեղի ունեցած են, հրամայած է քննիչ մասնախումբ մը ղրկել ի Գոնեա։ Այս մասնախումբ արդէն կը պատրաստուի ուղեւորիլ նոյն նահանգը։

— —

ՊՈՒԼՂԱՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳԻՐ

Պաշտօնական վիճակագիր մը հետեւեալ կերպիւ ցոյց կուտայ Պուլղարիոյ և Արեւելեան Ռումէլիի քաղաքաց ժողովրդեան թիւը.

Փիլիպէ 33,032, Սօֆիա 30,428, Ռուսճուք 27,194, Վառնա 25,256, Շումլա 23,161, Սլիվնօ 20,893, Եսկի Զաղրա 16,039, Թաթար Բազարճըգ 15,659, Վիտին 14,772, Բլէվնա 14,307, Հասքէօյ 14,191, Ռազկրատ 12,974, Շիշդով 12,482, Սթանիմաքա 12,191, Սիլիստրէ 11,414, Վրաձա 11,317, Թրնովա 11,314, Սամոքով 11,241, Զըրբան 11,024, Տօպրիճ 10,717, Քէօսթէնտիլ 10,689, Սամօքով 9,958, Գըզանլըք 9,480, Սէվլիէվօ 8,859, Բանակէօրիշէ 8,757, Լօմ 8,564, Եսկի-Ճիւմա 8,519, Կազրօվօ 8,216, Քարլօվօ 8,036, Թիւթրաքան 7,926, Քավաքլը 7,282, Տիւպնիձա 7,916, Լօվաճ 7,092, Լէսքօվաճ 7,090, Թրօյան 6,167, Թէթէվէն 5,967, Պուրկազ 5,776, Կօրն-Օրէ. շովիձա 5,686, Քօթէլ 5,668, Քարնապատ 5,096, Բրադատիս 50,88։

Գարասիի նորընտիր կառավարիչ Իպրահիմ պէյ երէկ իւր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ. նոյնպէս երէկ իրենց պաշտօնատեղիներն ուղեւորեցան Այտընի անֆթէրատար Յալիտ պէյ և Կէլիպօլուի պատժական ատենին նախագահ Ճէմալ պէյ։

—Բերայի նախնական դատարանին հարցաքննիչ դատաւորներէն Ֆընտըգլըլը Մէհմէտ էֆէնտի, որ յիսուն տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարէր, նախընթաց օր մեռաւ 80 տարեկան։

—Ոստիկանութիւնը շաբաթ օր ձերբակալեց Շէրիֆ անուն քսակահատ մը, որ ի Պոլիս Պըլըքբազարի բազմամարդ տեղերը կը շրջէր,

—Բաթանթի վարչութիւնը Մալթէի պաշտօնատան մէջ հանդստեան թոշակի վարչութեան տեղը պիտի հաստատուի և այս վերջինն ալ պիտի փոխադրուի Բ. Դրան մօտ ի նորոյ կառուցանելի շէնքի մը մէջ։

—Այս գիշեր աւստրիական դեսպանատան մէջ պարահանդէս մը կը տրուի։

—Էրէյլիէն կը գրեն թէ Ե...ֆ... առագաստանաւ, որուն տէրն է մայրաքաղաքիս վաճառականներէն Գարամանեան Արթին էֆէնտի, հանքածուխ բեռցած պահուն փոթորկի բռնուելով գնացեր ապառաժներ է Բօրեազ Լիման կոչուած խորշին մէջ. սակայն անդ եւս փոթորկին սաստկութեան չկարենալով դիմադրել, կայմերը խորտակեր են և առագաստանաւն ընկղմեր է։ Ուրիշ առագաստանաւ մ'ալ, Լ...ֆէ Ծ..., որ ցորեն բեռցած էր ի Զիլիֆթէյի, Կ. Պոլիս վերադարձած պահուն փոթորկի բռնուելով, նաւապետը՝ նաւն ազատելու համար՝ հարկադրուեր է 500 քիլօ ցորեն ծով նետել։ Այդ նաւն երկու օր առաջ Պոլսոյ նաւահանգիստն հասաւ։

—Զմիւռնիայէն կը գրեն առ Ս...-ի թէ ուրբաթ իրիկուն Կ. Պոլսէն անդ հասած հեռագիրք ծանուցեր են նահանգին աէֆթէրտար Գատրի պէյի պաշտօնանկութիւնն որուն շարժառիթ եղած լինել կը կարծուին ելմտական նախարարութեան և յիշեալ պաշտօնատարին միջեւ ծագած ինչ ինչ դժուարութիւնք։

—Ականաւոր Տօքթ. Միլինճէնս ըԶմիւռնիայէն մայրաքաղաքս վերադարձաւ։

—Քրէտի Անկղիական դրամատան տնօրէն Պ. Զիֆֆէր երէկ իրիկուն մայրաքաղաքս կ'սպասուէր։ Պ. Զիֆֆէրի գալուստը վերաբերութիւն ունի Րէժիի գործոց հետ։

—Ազր. Պոլսոյ մէջ ծաղկախտը բոլորովին անհետացեր է և վերջին օրերս բնաւ մահ չէ պատահած այդ հիւանդութեամբ։ Բազմաթիւ տղայք ծրիաբար կը պատուաստուին քաղաքին թաղապետական հիւանդանոցին մէջ։

—Րէժիի դէսերը Թուզլայի մէջ խուզարկութիւններ կատարելով հարիւր օխայէ աւելի ծխախոտ և այլ և այլ գործիներ գրաւած են։

—Գասըմփաշայի ոստիկանութիւնն Արթին անունով երկու խոհարարներ և Բանջօ անուն նաւազածու մը ձերբակալեց որք ի Եէլտէյիրմէն մէկ քանի տուներ մտնելով այլ և այլ կարասիներ գողցած էին։

—185 նոր զինուորներ Կրէտէ փոխադրուեցան կղզւոյն հեծեալ զօրաց վաշտերու պակասները լրացնելու համար։

—Այս ուրբաթ օր ի Մայր եկեղեցի Նուվան անուն գող մը ձերբակալուեցաւ, որ ժամանակէ մը ի վեր նոյն եկեղեցւոյն մէջ կոչիկ, հովանոց եւ այլն կը գողնար։ Նուվան, որ նիկոէցի է, ոստիկանութեան յանձնուեցաւ։

—Ռոտոսթոյի նորընտիր կառավարիչ Մահմուտ պէյ իւր պաշտօնին վերաբերեալ հրամանագիրն ստացած լինելով ի մօտոյ իւր պաշտօնատեղին պիտի ուղեւորի։

—Կայս. Թիկնապահ Շաքիր փաշա նախընթաց օր Վիեննա ուղեւորեցաւ։

—Ազր. Պոլսէն կը գրեն թէ Թունճա և Մարիձա գետակներն յորդելով, բաւական վնաս պատճառեր են։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

ԱԺԱՆՍ ՀԱՎԱՍ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐԻԶԻ

ՊՈՒԼԱՆԺԷ ԸՆՏՐԵԱԼ

Բարիզ, 27 յունվար

Երեսփոխանական ընտրութիւն Սէնի.— Ընտրական 373 շրջանակաց 118ին ծանօթ արդիւնքէն կը տեսնուի թէ Պուլանժէ զօրավար շահած է 83,000 քուէ և Պ. Ժաք 59,000 քուէ։

Պուլանժէ զօրավարին ընտրութիւնն ապահովեալ կը թուի։

Բարիզ, 28 յունվար, կէս գիշեր

Զօրավար Պուլանժէ	244000	քուէ
Պ. Ժաք	162000	»

Զօրավար Պուլանժէ ընտրուեցաւ։

Պուլանժէական ամբոխ ցոյցեր տեղի ունեցան երեկոյին, սակայն առանց ծանր միջադէպի։

Բէլիֆ-Պուրսի մէջ, Պուլվարին վրայ, Ֆրանսական 3% Ռանթը 82.90 էր, յետոյ 82.75։

Զանզիպար, 24 յունուար

Պ. Պրուքս, անգլիացի միսիոնար եւ իւր հետեւորդք, տասն եւ վեց հոգիէ բաղկացեալ, անցեալ երկուշաբթի Արաբներէն խողխողուեցան Սաաատանիի մօտ։

Պերլին, 26 յունվար

Երեսփոխանաց ժողով.— Պիզմարք իշխան կը պաշտպանէ Արեւելեան Ափրիկէի վերաբերեալ ծրագիրը. կ'ըսէ թէ Գերմանիա չկրնար հրաժարիլ բնաւ Զանզիպարի այն մասէն որ Գերմանական Ափրիկեան Ընկերութեան յանձնուած է. կը հաստատէ թէ Անգլիոյ հետ կատարեալ համաձայնութիւն կայ ի մասին Զանզիպարի և Սամոայի խնդրոյ։

Փաղթային ծրագիրը Յանձնախմբին ղրկուեցաւ։

Լոնտոն, 27 յունվար

Զրոյց կը շրջի թէ Միացեալ-Նահանգաց անգլիական դեսպան Լորտ Սաքվիլ Կ. Պոլսոյ դեսպան պիտի անուանուի։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 16 յունվար

Դահեկան

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

Երէկ երեկոյ գոց. (Պիւրս.)	Սերի	16 32
Պօրսային գոցուելէն վերջը	»	16 32
Բերայի մէջ	»	— —
Առաւօտուն բացուելուն	»	16 27
Կէս օրին	»	16 27

[illegible]

Երէկ երեկոյ	43 6
Այս առաւօտ	43
Կէս օր	42 34

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Փոխառութիւն	Ա· Սերի	27 20
»	Բ· »	16
»	Գ· »	16 27

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտոն, 26 Յունվ. ժամ 5 վայր. 15 երեկոյ

Անգլ. քօնսօլիտէ			98 15/16
Օսմ. »	Սերի Դ.	բացուեցաւ	15
» »	»	գոցուեցաւ	15 1/16
» »	» Ա.		27 1/2
» »	» Բ.		15 3/4
» »	» Գ.		14 7/8
Օթօման [illegible]			84 1/2
Փոխառութիւն 1877			96 3/4
Պանք Օթօման			11 1/4
Ռուսական փոխառ. 1875			102
Եգիպտական միացեալ (Իւնիֆիյէ)			83 5/8
» առանձ. բրիվիլէժիէ			102 7/8
Տայրա Սանիէ			79 3/4
Տօմէնիալ փոխառ. Րօչիլտ			101 3/4
Հունգարական դրամաթղթի [illegible]			— —
Փոխանակութիւն Բարիզի վրայ			25 512

Վիեննա, 26 Յունվար ժամ 4 երե ոյ

Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	121 10
Օսմանեան երկաթուղի	22 60

Բարիզ, 26 Յունվար ժամ 3 վայր. 45 երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթ [illegible]			104 77 1/2
» 3 [illegible]			83
Օսմանեան քօնսօլիտէ	Սերի Դ.	բացուեցաւ	15 30
» »	»	գոցուեցաւ	15 25
» »	» Բ.		15 50
» »	» [illegible]		15 20
Օսմանեան երկաթուղի			47 1 1/2
» [illegible] ժամկէթուղթ			— —
Պանք Օթօման			35
Գրէտի Լիոնէ			643 75
» Ֆօնսիէ			1340
Բաժնետամս Լիոնի			1326 25
Սուէզի ջրանցք			2215
Ռուսական 5% 1877 Բ			101 7/8
Իտալական Ռանթ			95 75
Սպանիական արտաքին			73 3/4
Եգիպտական միացեալ			425
Երէօրիթէ Թիւրք			435
Հելլենական 5%			435
Չէք Լոնտրայի վրայ			25 27

ԲԱՐԻԶ ԲԹԻՖ ՊՈՐՍ

Բարիզ, 26 Յունվար ժ. 10 վ. 30 երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթ 3%	83 6 1/4
Օսմանեան քօնսօլիտէ	15 30
Եգիպտական	— —

ՆՈՐ ԹԱՏՐՈՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ԲԵՐԱՅԻ

ԼԱ ՖԱՎՕՐԻԹ

(LA FAVORITE)

Այս հիանալի թատերախաղը որ Հին և Նոր աշխարհաց թատերաբեմին վրայ ամենէն աւելի յեղյեղուած և միշտ նոյն ախորժով լսուած նուագաւոր քերթուածն է՝ իւր հեղինակի հըռչակաւորը կրնայ համարուիլ՝ յետ Լիւ...ի։ Բանաստեղծութիւնը Ա. Ռուայէ և Կ. Վաէլլնէ՝ և առաջին անգամ ներկայացուեցաւ յԱքբըմի երաժշտական Ճեմարանին 2 դեկտ. 1840ին։ Չորրորդ արարուածին Աքքիպ ալ աշխատակցած ըլլալուն՝ անոր անունն ալ երբեմն [illegible] հեղինակաց հետ կը յիշուէր։ Սան Իակօ տի Գօմբօսթէլլա մենաստանին մէկ նորընծայն՝ Ֆէրնան՝ եկեղեցիէն ելլելուն պատահած մէկ տիկնոջ մը գեղեցկութիւնէն կը յափշտակուի։ Իւր երեւակայութիւնը կը բորբոքի՝ և հակառակ վանահօր խրատուց միաբանութենէն կ'անջատի։ Իւր սիրածը նոյն ինք Լէօնորա տէ Կուզման է՝ Կաստիլիոյ Ալֆոնս ժԱին սիրականը։ Ասոր անգէտ է Ֆէրնան՝ և տիկնոջ սիրոյն արժանանալու համար՝ կը զինուորագրի և մեծամեծ ծառայութիւններ կը մատուցանէ ինքնակալին։ Ի տրիտուր իւր արութեանց կը խնդրէ և կ'ընդունի իւր տարփածուին հետ ամուսնանալու շնորհը։ Ալֆոնս իւր սիրականին մատնութիւնն իմանալով՝ կը փութացնէ նորա ամուսնութիւնն։ Իսր ուրեմն Ֆէրնան ալ կ'իմանայ դրանիկներէն այս ամուսնութեամբ իրեն եղած նախատինքը. իրեն ուղղեալ նամակ մը որ Լէօնորայի կողմէն ճշմարտութիւնն իրեն կը յայտնէր՝ հասած չէ իւր ձեռքը։ Սաստիկ սրտմտեալ իրեն եղածպ այս լուտարանաց դէմ՝ Ալֆոնսին առջեւ կը փշրէ իւր սուրը, կը թօթափէ կուրծքէն արքունի նշանները և կը դիմէ մենաստանի մը լռութեան մէջ իւր կորուսեալ ցընորից վրայ ողբալու։ Այլ Լէօնոր վըշտաբեկ կ'երթայ մինչեւ այն վանաց սեամը. կը լսէ իւր սիրելւոյն ձայնը մինչ նա անդառնալի ուխտերն արտասանելու վրայ է, և երբ նա կ'ելլէ տաճարէն՝ Լէօնոր շնչասպառ անոր ոտքը կ'իյնայ։ Իրենց շուրջն աւանդած մէջօրէին երկու սիրականք կը հաշտուին։

Տօնիծէդդիի երաժշտութիւնը միշտ այդ սրտայոյզ՝ բուռն եւ ազեխարշ տեսարանաց լեալի կը համապատասխանէ։ Պատուոյ չունչը որ քերթուածին մէջ կը տիրէ՝ կ'ոգեւորէ ամբողջ նուագերգութիւնն ալ։ Ներածութիւնը պարզ վերելք եւ ասորիջի gamme մ'ն է, որոյ մնասաւմն և ձայնակցութիւնը ամենէն անաչառ ներդաշնակագիրներն գոհացնելու կարող են։ Ի՛նչ աշխոյժ ի՛նչ խանդ կը տիրէ այդ փափուկ հատուածիս մէջ։

Հրեշտակ մ'անծանօթ ինձ աղջիկ մը կ'աղօթէր ծնրադիր ինծի մօտ, եւն.

Անոր յաջորդ երկանուագը համճարոյ ապրեցութիւն մ'է.

Ով սիրուն ով քնքուշ տիրուհիդ դու
Ով սիրով կը [illegible] եւն. եւն.

Գաղտնի պար (chœur) մի կը գայ այս երկանուագը ուրիշ երկանուագ է մ' որ բուռն զգացմամբ լցուած է, Թէնօրին [illegible] երգ (air de bravoure) այնչափ սաստիկ չէ՝ բայց բաւական ազնիւ կը [illegible] երաժշտական [illegible] մը անցումն ալ։

Երկրորդ արարուածը կը ներկայացնէ Ալքազարի պարտէզներն. Ալֆոնսի երգը կը փայլի հեշտական [illegible], [illegible] փափկութեամբ մը. Անոր յաջորդող փոքրիկ երկանուագը փափուկ զգայնութեամբ օժտեալ [illegible] համար երկնային նուագ մ'է. [illegible] մի արեւելեան [illegible] [illegible], անոր անմիջապէս յաջորդող [illegible] [illegible] բայց [illegible] [illegible] [illegible].

Ինչ վեհ սկզբնաւորութիւն է երրորդ արարուածին

«Այդչափ սիրոյ ու [illegible] [illegible] դու»

որոյ կը յաջորդէ այն սքանչելի երգն.

Ով իմ Ֆէրնան [illegible]

Գեղեցիկ է նաեւ պարն եւ բաւական ճոխութիւն կայ վերջնակին (finale) մէջ.

Դ. արարուածն ամենէն հրաշալին է. որովհետ կրօնական խաղաղութիւն եւ խոր զգացում կ'աղէ այդ պարը։

«Եղբարք, փորենք մեր բնակարանն եւ»

«Նշուլարձակ շողան երկինք»

Բայց անոնք որ կ'սիրուեն հոգեբուխ նուագներ լսել, հրեշտակային [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] նուագին

«Հրեշտակ անծին»

[illegible]

[illegible]

66ՐԴ. ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԱՀՈՒԱՆ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՃԷՆԸՐԻ

ԳՏԻՉ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒԱՍՏԻ

(1823 ՅՈՒՆՎԱՐ 14/26)

Անցեալ չորեքշաբթի օր Աբէ-Լէցի մէջ հետեւեալը կը կարդայի ·

«Ներքին Գործոց Նախարարութիւնն հրահանգ ուղղեց բոլոր կուսակալաց և այլոց՝ չպատուաստուած տղաքը պատուաստել և մեծ ուշադրութիւն ընել որպէս զի տղայք առանց պատուաստի չմընան։»

Մեր հայրախնամ կառավարութեան սոյն վեհանձն հոգատարութիւնն որ նպատակ ունէր իւր ժողովրդեան զաւակաց առողջութիւնն ու ապահով վիճակ, ինձ յիշեցուց այն Մեծ մարդն, մարդկութեան այն անման բարերարը՝ Եդուարդ Ճէնըր՝ որ իւր պատուաստի գիւտով նենարար մի դեր կատարեց մարդկութեան մէջ։ Եւ ահա, ո՛վ զարմանալի զուգադիպութիւն, վերոյիշեալ տողերու հրատարակումէն երկու օր յետոյ կը հանդիպէր յիշեալ Մեծ բարերարի մահուան 66րդ տարեդարձը զոր լաւագոյն առիթ համարելով փափաքեցայ մի քանի տող գրել նորա կենացն ու գործունէութեան վրայ։

Սակայն երբ մարդ ձեռք կ՚առնու գրիչը՝ Մեծ մարդու մը կեանքը նկարագրելու համար, կը շփոթի և վարանելով կը մնայ թէ ի՞նչ բառերով կամ ո՞րպիսի տիտղոսներով ի հանդէս ածէ բեղմնաւոր ու արդիւնալից կեանքն այն անձնաւորութեան որ այնքան իրաւունք ունի մեր երախտագիտութեան վրայ՝ իբրեւ ճըշմարիտ բարերար մարդկային ազգի։ Պատճա՞ռ — քանզի չկան բառեր ա՛յնքան սովորական և ընթացիկ՝ որքան Մեծ, [illegible], [illegible], Բարերար և այլ նմանօրինակ ածականներ։ Շատ լաւ, հապա ի՞նչ ածականներով մկրտեմք Գուտթեմպէրկ որ Գիրն ու Մամուլն՝ այսինքն մարդկային իմացականութեան բանալին գտաւ, որո՞վ տիտղոսով հռչակեմք զՔրիստոֆ-Քոլոմպ որ Նոր աշխարհ մը գտաւ, ի՞նչ անուն տամք Ֆրանքլէնի, Տընի-Բաբէնի որք շանթարգելն և շոգւոյ զօրութիւնն գտան։ Իսկ քեզ կը թողում գտնել, ազնիւ ընթերցող, այն տիտղոսը զոր պատշաճագոյն կը համարիս տալ Եդուարդ Ճէնըրի՝ անգլիացի այն անմահ բժիշկին որ պատուաստն հնարեց, պատուաստն որով մի մեծ պատուհաս փրկեց մանկութիւնն՝ այսինքն մարդկութիւնն համօրէն։

Եւ այս պարագային մանաւանդ՝ դըժուարութիւնն կրկին է ինձ համար, քանզի այլ է պատմական դիպաց կամ մեծ անձնաւորութեանց վրայ գրել, այլ է արժանապէս ճառել մի գիտնոյ վրայ։ Գիտուն մը միայն կարող է ըստ արժանւոյն պարզել բնութեան և տարերաց հետազօտիչ յանդուգն հանճարներու յաղթանակներն։

Խոստովանելով այս մասին զիմ անբաւականութիւն, աչացս առաջ կ՚առնում գիտական-պատմական մեծարժէք մի հեղինակութիւն, այն է մեծահամբաւ բըժիշկներէն Վսեմ. Տիգրան փաշա Փէշտիմալճեանի յօրինած «Պատմութիւն մարդկային պատուաստի» անուն գրական եւ գիտական այն հրաշակերտն որոյ մեծ մասը թարգմանուեցաւ եւրոպական հանդէսներու և գիտական շաբաթաթերթերու մէջ, գործ մը որ արժանապէս գնահատուելով գիտական բարձրագոյն ակադեմիաներէ՝ Վսեմ. հեղինակն արժանացաւ ոսկեայ մետալներու, մասնաւորապէս Միլանոյ Բժ. Ակադեմիան և Բարիզու «Մանկանց առողջապահութեան ընկերութիւն»ն պատիւ համարեցին ի շարս սակաւուց՝ պատուոյ անդամ ունենալ հայազգի այս հանճարեղ բժիշկը։

Ահա այս աշխատութիւնն է որմէ պիտի քաղեմ մասնաւորապէս օրուանս դիւցազնին կենսագրութիւնն, կանխաւ խոնարհաբար թոյլտուութիւն խնդրելով Վսեմ. Հեղինակէն։

Բնական պատուհասներ անպակաս եղած են ամէն ժամանակ և ամէն աշխարհաց մէջ։ Դոգցես բաւական չէին տկար և հեզ արարածին իւր սակաւօրեայ կենաց մէջ հալածելու դժուարութեանց դէմ մղած պայքարն, երբ բնութիւնն մին քան զմիւսն առաւել աչաւոր պատուհասներ թափած է մեր գլխուն, որպիսիք են սով, ողողում, երաշտութիւն, ժանտախտ, հնտախտ, հրդեհ, երկրաշարժ, ծաղկի հիւանդութիւն եւն։ Եւ ո՞վ գիտէ, արդեօք Նախախնամութեան անիմանալի մի խորհուրդն է այս, որպէս զի մարդն կենաց այս ամէն դաժաններու դէմ կըռուելով ու մաքառելով մենայ, ինքզինք այս ճիւաղներու ձեռքէն փրկելու միջոցներ գտնելով յաղթանակ տանի և այնու միայն լինի թագաւոր եւ հրամայող բնութեան։

Եւ արդարեւ ամէն անգամ որ մարդն խորհրդաւոր բնութեան ծոցէն մի գաղտնիք խլեց, ամէն անգամ երբ անհունութեան կամ անծանօթին մէջ թափանցելով քայլ մի եւս առաւ դէպ ի լոյս և ի գիտութիւն, իւր փառաց, իւր մեծութեան և տիրապետութեան աստիճաններէն քայլ առ քայլ դէպ ի վեր բարձրանալով՝ տակաւ բնութիւնը նուաճեց եւ բըռաւ զայն իւր մեծութեան պատուանդան։ Շոգի, ելեկտրականութիւն, հեռագիտակ, կողմնացոյց, բնութեան ծոցէն ու երկաթէ ձեռքէն խլուած մէկ մէկ զօրութիւններ, տկար մահկանացուին ձեռաց մէջ զբնութիւն նուաճելու և անոր օգտուելու կրկին և նորանոր զօրութիւններ դարձան։

Անհուն բնութիւնը հետախուզող, կարեւոր գաղտնիքներ ի լոյս հանող մեծ հանճարներ դրեթէ անպակաս եղած են ամէն դարուց մէջ, հանճարներ՝ որոց յաւէտ երախտապարտ է մարդկութիւնն։ Եւ միթէ իրաւունք չունէ՞ր մարդկութիւնն անկեղծ սրտիւ մաղթելու որ իւր մեծագոյն աղէտից մին, Ծաղիկ հիւանդութիւնն եւս դարմանող մի փրկարար հանճար ծնանէր իւր ծոցէն։ Եւ ահա այդ անձն, այդ մեծ գիտունն եղաւ անգլիացի մի հանճար, ԵԴՈՒԱՐԴ ՃԷՆԸՐ։

Հոս սկսելէ առաջ Ճէնըրի կենսագրութիւնն՝ թողումք, որ ինք՝ Վսեմ. հեղինակն խօսի պատուաստի ծագման և նորա տակաւ տարածման վրայ։

Մարդկային ազգի շատ օգտակար գիւտոց նման, պատուաստման հնարումն եւս խիստ հին է եւ թաղուած՝ անցեալ դարուց անթափանց վարագուրին ներքեւ։ 1) Ճշմարիտ է սակայն թէ վաղ ժամանակաց հետէ պատուաստումն ընդհանրացած մի սովորութիւն էր յԱսիա, ինչ որ կը հաստատեն Կովկասեան գաւառաց առաջին ճանապարհորդք։ Նմանապէս Փրանսացի քարոզիչք կը պատմեն թէ ԺԲ րդ դարու մէջ մի Չինացի իշխան է յղացել պատուաստելու գաղափարը և թէ ԺԶ րդ դարուն արդէն իսկ ընդհանրացած էր սա Երկնային Կայսրութեան մէջ և ի Հնդկաստան, ուր տուած էին Բրահմանք կրօնական մի հանգամանք։ Ափրիկէի մէջ եւս՝ գլխաւորապէս Հիւս. երկրաց մէջ, յԱլճէրի, ի Թունուզ, ի Տրիպօլիս և յԵգիպտոս շատ կանուխէն կար պատուաստումն։

Ըստ վկայութեան ոմանց, հին Մամլուքներն որք Չէրքէզիստանէ գաղթած էին, Խաչակրաց ժամանակ ծանօթացուցին պատուաստումը Եգիպտացւոց՝ որոցմէ անցաւ ի Նուպիա։ Այս երկրի բնակիչք ծաղկահար հիւանդէն թարախը ծախու կ՚առնէին։ Սակայն կ՚երեւի թէ անցեալ դարու մէջ աւելի Եւրոպացիք էին այդ կիրառութիւնն ընդունող քան թէ բնիկ աւելորդապաշտ ժողովուրդք։

Ի վերայ այսր ամենայնի, պատուաստման սկզբնաւորութեան վրայ այս ամէն տեղեկութիւնք ժողովրդային ցանցաւ աւանդութիւններէ աւելի ոչինչ կ՚արժեն և չունին յինքեանս համոզարեր վաւերականութիւն։ Ճշմարիտն այս է միայն թէ սոյն հնադարեան սովորութիւն ասիական է բոլորովին և իրեն առաջին կեդրոն եւ որրան ունեցած է Չէրքէզիստան ուսկից ԺԸրդ դարու վերջերն շնորհիւ այլ և այլ յարաբերութեանց՝ ճանապարհորդած է դէպ յարեւմուտս հետեւեալ ուղղութեամբ․ նախ (Չէրքէզիստանէն) ի Թաթարիստան, յԱրաբիա, ի Միջագետս, ի Չինաստան, ի Հնդկաստան, ի Պէնկալա, և ի Փոքր Ասիա։ Բայց թէ ո՞ր դարուն և կամ որո՞ւ ձեռօք պատուաստն մտած է ի Հայաստան, դժբախտաբար չունիմք այս՝ որպէս եւ բազում նմանօրինակ կարեւոր դիպաց եւ անցից մասին պատմական ճշգրիտ ծանօթութիւնք։ Ի մէջ այլոց, Հ. Եդուարդ Հիւրմիւզ՝ իւր վեհ և անզուգական լեզուաւ՝ մի հայու կը վերագրէ պատուաստի գիւտն, առանց սակայն աւելի բան մ՚ըսելու․

«Ըզգանաւոր իսկ դրախտի ծաղկեալ գարուն գեղածիծաղ
Մահահոտ խամիկր խորշակ՝ ճախողակի ձայնեալ ՏԱՂԻԿ.
Ի Պանքայեան հրաշոյտ ծաղկից դժխաչունչն ոստեաւ վիրագ,
Չարկանէ զմատաղատունկ հասակն՝ ուր կոխ գտանէ ոտին,
Կամ թէ խնայէ երբէք յարեւ, թողու բալեօքն սպասկեալ
Ըզկարմրագեղ փայլումն այտից զերդ կարկտահար կեղեւ նըռան։
Ապաստամբ ի հնարից զպյրանայր հէնն համաճարակ,
Անցեալ ընդ Եբրոս և ընդ կըրկին աշխարհ սփռեալ։
Ըզտասներեակ դարուց լալիւն օրհաս հայկազըն լըռեցոյց,
Զուսեալն յաշխարհ ծառոյ դրախտի ի մարդասէնս յեռեալ պատուաստ։

(Բուրաստան)

Հայերն ունէին մի մասնաւոր միջոց պատուաստելու, այն է ծաղկի պուտին չորցած քոսն կամ կեղեւը դնել շամիչի մէջ և տալ ուտել պատուաստելի մանկան։ Այս սովորութիւն դեռ մնացած է Բարձր Հայոց գիւղերէն ոմանց մէջ։ Սակայն ոչ ոք տակաւին կարողացաւ նկարագրել բժշկութեան՝ թէ ի՞նչ կը լինի սորա հետեւանքն և թէ այդ պատրաստուած շամիչն ճաշակողը կ՚ունենա՞յ արդեօք ընդհանուր արտաքին նշաններ՝ հիւանդութենէ վարակեալ լինելու։

Այսպէս պատուաստումը ճամբայ ելնելով Կասպից ծովու շրջակայ երկիրներէն տակաւ յառաջացաւ դէպ յԱրեւմուտս և ԺԸրդ դարու վերջերն անցաւ ի Կ. Պոլիս։

1701ին ծաղկի հիւանդութիւնն Օսմ. Ոստանին և շրջակայ գիւղօրէից մէջ աչւելի կոտորած կ՚ընէր և օրն 70-100 անձինք՝ ամէն հասակէ զոհ կ՚երթային այս սոսկալի ախտին։ Ցայն վայր արգիլուած էր համարձակ պատուաստել, և հա՞րկ է ըսել թէ ժամանակին նախապաշարումն մահացու պատերազմ կը մղէր այս [illegible] գործողութեան որով կը յանդգնէին նախախնամութեան մի օրէնքն սըրբագրել։

Ցայնժամ Կ. Պոլսոյ մէջ կը գտնուէին երկու անուանի բժիշկներ, մին Տ. Թիմոնի ազգաւ Խիոսցի և անձնական բժիշկ ժամանակին Օսմ. Վեհապետ Սուլթան Մուսթաֆա Բ.ի և անդամ Օքսֆորտի և Բատովայի համալսարանաց։ Իսկ միւսը Ժ. Բիլարինի՝ ազգաւ Յոյն որ նոյնպէս Ռուսիոյ կայսեր անձնական բժիշկն եղած էր և եկած էր վերջնապէս հաստատուիլ Օսմ. Մայրաքաղաքին մէջ։

Այս պահուն Կ. Պոլսոյ մէջ տիրող ծաղկախտն և նորա բրած անթիւ զոհեր՝ կը գրաւեն այս երկու գիտնոց ուշադրութիւնն որք կը կեդրոնացնեն իրենց ժամերն ու մտադրութիւն այն ամէն միջոցներու և դարմաններու վերայ որք ցայն վայր այլ և այլ երկրաց մէջ ի գործ դըրուած էին և տակաւին կարէին առաւել ազդուապէս փորձուիլ։ Իրենց ուսումնասիրութիւններն ու փրկարար ջանքերը մեծ յաջողութեամբ կը պսակուին եւ այնու պատճառ կ՚ըլլան պատուաստի ընդհանրանալուն՝ ո՛չ միայն Թուրքիոյ մայրաքաղաքին այլ եւ ընդհանուր Եւրոպիոյ մէջ։

Սակայն ո՛րքան երկար պիտի լինէր գէթ համառօտիւ նկարագրել այն ամէն դըժուարութիւնքն ու հալածանք որոց ենթարկեցաւ պատուաստումն իւր տակաւին անկատար վիճակին մէջ։

Կարելի չէ՛ տող մ՚իսկ յապաղել այդ գործէն։ Ամբողջապէս պէտք է կարդալ «Պատուաստի Պատմութիւնը» կատարելապէս հասկնալու համար, ուստի մասնաւորեմք մեր խօսքն Անգլիոյ վրայ, ո՛ւր երկրին որ ծնաւ մարդկութեան մեծագոյն բարերարներէն մին։

Պատուաստումն անցեալ դարու վերջերն ընդհանրացած էր յԱնգլիա և կը վայելէր կառավարութեան պաշտպանութիւնը։ Անգլիական գաւառաց ոմանց մէջ ռամիկը կը հաւատար թէ կովերն իսկ զերծ չէին ծաղկի հիւանդութեան հարուածներէն և կովու ծաղիկ (cow-pox) կ՚անուանէին այն խաղաւարտներն որք մերթ ընդ մերթ կը նշմարուէին կովու ստեանց շուրջը։

Ժողովուրդն աւելի յառաջ գնալով իւր այս համոզման մէջ, կը հաւատար նաեւ որ եթէ մի ոք պատահմամբ մի անգամ վարակուի կովու ծաղիկէն՝ ո՛չ եւս յապագային ծաղիկ կարէ ունենալ և ոչ իսկ կարող են յաջողութեամբ պատուաստել զայն։ Այս ժողովրդական կարծիքն է ահա, ո՛ գիտէ որքան դարերէ ի վեր արմատացած, որ մի գիտոյ և հանճարեղ մարդու ձեռօք քննութեան առնուելով՝ եւ գիտութեան բովէն անցնելով՝ ծնունդ տուաւ մի գիւտի՝ որ մարդկային ազգին ամենէն օգտաւէտն կարէ համարուիլ։ Եւ այն մարդն որ իւր հանճարովն, անխոնջ և անվհատ ջանքերովն օժտեց զմարդկային ազգն այդ փրկարար գործողութեամբ և վերջ դրաւ նորա աղէտից միոյն, այդ մարդն էր ԵԴՈՒԱՐԴ ՃԷՆԸՐ։

Անցեալ դարու մէջ Անգլիոյ Կլոդըսըր կոմսութեան Պըրքլէյ անուն փոքրիկ քաղաքին մէջ կ՚ապրէր պատուելի Ըսթէֆըն Ճէնըր, Օքսֆորտի համալսարանի անդամ, Ռոքըմբթընի դպրապետ և Պըրքլէյի աթոռակալ։ Սա մի համեստ եկեղեցական էր որու հոգեւորական պաշտօնն իւր բնատոհմին մէջ դրեթէ ժառանգական էր։ Եդուարդ Ճէնըր, այս գիտուն և առաքինի անձին երրորդ որդին՝ ծնաւ ի Պըրքլէյ, 17 մայիս 1749ին։ Եդուարդ հազիւ հինգ տարեկան՝ որբ մնաց ի հօրէ։ Իւր նախնական կրթութիւնն ստացաւ Սէյրսթըրի դըպրոցն ուր իւր ուշիմութեամբն ու օրինակելի աշխատասիրութեամբ եղաւ վարժարանին առաջին աշակերտը։ Տակաւին պատանի՝ բնական պատմութեան և գիտութեան համար իւր ունեցած մեծ ընդունակութիւնն ցոյց կուտար նոյն իսկ մանկական խաղերու մէջ։ Հազիւ 9 տարեկան էր երբ կ՚ըզբաղէր դաշտային մուկերու բոյներ հաւաքել. մանաւանդ կը զարմանային իւր վարպետներն տեսնելով զանի որ հողոյն մէջ բրածոյք (fossiles) կ՚որոնէր, այն պահուն երբ նորա ընկերակիցք այլ և այլ խաղերով կ՚զբօսնուին։

Իւր նախնական կրթութիւնն աւարտելէ յետոյ՝ Ճէնըր կամեցաւ բժշկութեան արուեստին պարապիլ և սկսաւ ի Սօտպըրի դաս առնուլ Դանիէլ Լիւտլօ վիրաբուժէն որմէ մեծապէս օգտուեցաւ և անդ յղացաւ գաղափարն այն գիւտին որ իւր անմահութեան դափնին պիտի լինէր։ Անոր իւր ուսումը կատարելագործելու համար գնաց ի Լոնտոն՝ ուր կ՚ապրէր յայնժամ Ճօն Հիւնթըր՝ այն անուանի բնագէտն որ իւր երկասիրութեամբքն ու գիտութեան մատուցած ծառայութիւններով ԺԸրդ. դարու անգլիական բժշկականութեան պատիւն կարի իմն բարձրացուց, Հիւնթըր մի նշանաւոր դպրոցի հիմնադիր և վարիչն էր։ Իւր ծախքով հաստատած էր բնագիտական և բնապատմական մի ճոխ և հարուստ Մըւզէոն զոր ի վերջէ կտակեց Լոնտոնի որու եղաւ մեծագոյն փառքերէն մին։ Ահա այս մեծ գիտունն եղաւ Ճէնըրի վարպետ՝ և ապա նորա խորհրդականն ու աշխատակից։

Ճէնըր իւր վարպետին քով ունէր նաեւ երկու ընկերակիցներ որք եկած էին վիրաբուժութիւն ուսանելու։ Սոքա էին Էվըրըր Հօմ և Ա. Քուբըր, անգլիական բժշկականութեան ապագայ երկու մեծ փառքերն։ Հիւնթըր որպէս ըսինք, հիմնած էր արդէն իւր կենդանաբանական և բուսաբանական պարտէզներն։ Անդ ուսաւ Ճէնըր խուզել զբնութիւն, անդ ճանչեց Փորձառական բնախօսութիւնն (Physiologie expérimentale) եւ այնտեղ ծանօթացաւ ժահրերու և նոցա ներգործութեան եղանակին։ Ճէնըր այնպիսի մի վարպետի վերին հսկողութեան ու խնամատարութեան ներքեւ կարող էր լինիլ այն՝ ինչ որ եղաւ։ Նորա խորհուրդներն ու ներողամիտ քաջալերութիւններն մեծապէս նըպաստեցին 20 տարի վերջն իւր գաղափարին վերջնապէս իրականանալուն։

Երբ Ճէնըր իւր բնագիտական կամ բընապատմական այլ և այլ դիտողութիւններն և անոնցմէ հանած հետեւութիւնները կը հաղորդէր Հիւնթըրի՝ սա առանց վհատեցնելու իւր աշակերտն՝ իւր կարուկ այլ անսխալ ոճովն կ՚ըսէր իրեն. «Մի՛ պատճառաբաներ, այլ փորձէ, մանաւանդ ճիշդ եւ համբերող եղիր»։ Այս պատուէրն յաւէտ քանդակեալ մնաց Ճէնըրի սրտին եւ մտաց մէջ, այնուհետեւ մինչեւ իւր կենաց վախճանն, քննութիւն և փորձ, վարպետին այս համոզումն ու վարդապետութիւն՝ եղան իւր միակ և իմաստուն առաջնորդներ։ Ճէնըր գլխաւորապէս բնագիտութեան էր սիրահար, նովաւ կը սնանէր, նորա գաղտնեաց ուսումնասիրութիւնն էր իւր կեանքն ու իտէալ։

1771ին Քուք Նաւապետն իւր առաջին աշխարհշրջիկ ուղեւորութենէն կը վերադառնար՝ իւր հետ բերելով ցայն վայր անծանօթ երկիրներու բուսական և կենդանական արդիւնքներ զորս մի կարող և վարժ բնագէտի ձեռօք դասակարգել հարկ էր։ Հիւնթըր Ճէնըրի յանձնեց այս փափուկ աշխատութիւն զոր ամենայն յաջողութեամբ ի կատար հանեց, իւր արժանիքն ու համբաւ տակաւ արձագանգ կը գտնէին գիտական աշխարհի մէջ։ Եւ սակայն ինք համեստօրէն մերժեց ամէն պաշտօն և վարձատրութիւն։ Ճէնըր քիչ յետոյ ամփոփուեցաւ և բժշկութեան վկայագիրն ստանալով վերադարձաւ իւր հայրենի քաղաքն ուր սկսաւ վիրաբուժութեամբ պարապիլ առանց սակայն լքանելու իւր սիրական և յարատեւ ուսումնասիրութիւններն, առանց դադրելէ թըղթակցիլ իւր վարպետին հետ՝ գիտական այլ և այլ հարցերու մասին։

Վերեւ ըսինք թէ Ճէնըր ի սկզբան իւր հայրենի քաղաքին մէջ ի Սօտպըրի վիրաբուժութիւն և կենդանաբանութիւն կ՚ուսանէր Դանիէլ Լիւտլօի քով։ Անդ մի օր գիւղացի կին մը կուգայ վարպետին ինքզինք դարմանել տալու։ Հօն ներկայ էր նաեւ Ճէնըր։ Դասատուն հիւանդը քննելէն յետոյ կ՚ըսէ թէ մի գուցէ ծաղկի հիւանդութիւն ունենայ։ Կինը շտապաւ և գրեթէ վստահութեամբ կը յայտնէ «I can note take that disease, for I have had cow-pox.» — Անկարելի է այդ՝ քանի որ արդէն կովու ծաղիկ հանած եմ։ — Բժշկական պատմութեան մէջ հաւատարմաբար պահուած են այդ կնոջ արտասանած բառերն։

Գիւղացի կնոջ այս միամիտ դիտողութիւնը Ճէնըրի ուշադրութիւնը կը զարթուցանէ և կ՚սկսի խորհիլ որ թերեւս կովու ծաղիկը մարդուս համար մի պատուաստ լինի և այնուհետեւ կ՚սկսի այս նիւթին վրայ խուզարկութիւններ և ուսումնասիրութիւններ կատարել։ Բազում երկար տարիներ ամենայն համբերատարութեամբ և յամառութեամբ փորձ ի փորձ, քննութենէ ի քննութիւն կը նետուի Ճէնըր, գիւղեր, ագարակներ կը շրջի և վերջապէս կը գոյացնէ յինքեան սա համոզումը թէ կովը մասնաւորապէս ունի մի յատուկ եռացող հիւանդութիւն որ կը պատահի ծծերուն և պտուկներուն վրայ պուտեր յառաջ գալով որոց մէջ գոյացած թարախը կա՛մ յակամայս կամ գիտակցաբար եթէ մարդուս մարմին ներքեւ թափանցէ՝ դրեթէ նոյն տեսակ պուտեր երեւան կուգան ներմուծեալ տեղւոյն վրայ․ և մի անգամ վարակեալ մարդն այլ եւս կարող է դիմակալել ո՛չ միայն պատուաստման՝ այլ և մարդկային ծաղիկ կոչուած հիւանդութեան։

Դիւրին է երեւակայել թէ Ճէնըրի այս կարծիքն ի՛նչ տեսակ ընդունելութիւն գտաւ ժամանակին տգիտութեան ու նախապաշարմանց և մինչեւ իսկ գիտութեան մշակներու կողմէ։ Ճէնըր անդամ էր մի քանի գիտական ընկերութեանց որոց ներկայացուց իւր գաղափարն և նորա գործադրելիութեան յարակից փաստեր։ Ցայնժամ փոթորիկը պայթեցաւ։ Նախանձ եւ ատելութիւն, մարդկային բնութեան այս երկու անբաժան կիրքեր, որք բաժին են վատ ու տկար արարածներու, այնպիսի մարդոց որք զգալով իրենց ապիկարութիւնն, հաճոյք կ՚զգան ճշմարիտ արժանիքներն արհամարհել, խծբծել, նախատել, ծաղրել և մինչեւ իսկ մահուամբ քաւել տալ այդպիսեաց մատուցած համաշխարհային ծառայութիւնն, այս [illegible], այս [illegible] Ճէնըր եւս՝ իբր նոր այլ ճշմարիտ վարդապետութեան մը հեղինակ՝ զերծ չպիտի մնար։ Այսպէս, Ճէնըրի գիւտը ծաղրանկարներով ներկայացուցին և ըսին ողորմելիները թէ նա իւր նմաններն անասնացնելու միտք ունի՝ կովերու ստեանց հոտած նիւթերը նոցա արեան մէջ ներմուծելով։ Ամենուրեք Ճէնըրի այս նոր գիւտն իբր սնոտիական և շահախնդրական մի հնարք նկատուեցաւ։ Եւ ռամիկ ժողովուրդն որ նմանօրինակ պարագայից մէջ մեծ հեղինակութիւն ունի, համարձակեցաւ ըսել թէ այս մարդուն բռած եղանակաւ պատուաստեալ տղայք մեծնալով [illegible] կ՚առնուն և թէ իրենց գլխուն վրայ պոզեր երեւան կուգային իբր [illegible], թէ վերջապէս մարդ տակաւ կովու պիտի նմանէր և ձայնը ցուլի մըռընչման։

Սակայն Ճէնըր այնպիսի մի համբերութեամբ որ իւր հոգւոյն մեծութեան ու ազնուականութեան էին նշանակ՝ կը տանի այս ամէն նախատինքներ և տգիտութեան հարուածները։ Անվհատ յարատեւութեամբ կը շարունակէ իւր ուսումնասիրութիւններ և կը փափաքի գործնական փորձերով հաստատել իւր գիւտին ճշմարտութիւնն և պրկել վայրահաչ թշնամեաց պիղծ բերաններ։ Եւ որքա՜ն հաւատ ունէր իւր գիւտին վերայ, նախ և և առաջ իւր որդին պատուաստելու քաջութիւնն ունեցաւ և միեւնոյն փորձն այլ և այլ պարագաներու մէջ երիցս կրկնեց և համոզուեցաւ թէ անասնական և մարդկային ծաղիկներն, առանց կատարելապէս միմեանց նման լինելու՝ միեւնոյն բնութիւնքն են և կրնան իրարու տեղ բռնել։

Սակայն Ճէնըրի այս յոյժ սահմանաւոր փորձերն դեռ բաւական չէին պատուաստի կիրառութիւնն հաշտեցնելով ուրիշներուն մտաց մէջ եւս նոյն համոզումը գոյացնելու և զայն ընդհանրացնելու խորհուրդը տալու համար։ Ճէնըր եօթն տարի տակաւին սպասեց, մինչեւ որ կարողացաւ մի ընտիր առիթէ օգտուիլ քանզի 1796ին մայիս ամսոյ մէջ, Սառա Նէլմս անուն [illegible] մի կնոջ ձեռքերն կովու ծաղկէ յակամայս վարակուած էին։ Ճէնըր անմիջապէս առաւ նորա թարախն եւ մի եօթն տարեկան գիւղացի մանուկի բազուկներու վրայ երկու թեթեւ խայթուածով պատուաստեց։ Այդ մանկան անունը պատմութիւնը պահած է։

Ֆիփս կը կոչուէր սա որու պատուաստման թուականը արձանագրուած է, որպէս երկրպագութեամբ կը պահուին պատմութեան ամենամեծ թուականներն, այն է 14 մայիս 1796։ Պատուաստման օրէն եօթն օր վերջը, Ֆիփսի մարմնոյն վերայ եղած խայթուածներուն տեղերն պուտեր սկսան երեւիլ, և Ճէնըր մեծ գոհունակութեամբ տեսաւ այդ պուտերուն յաջորդաբար շրջանի կանոնաւորապէս կատարուիլն։ Բայց այսչափը չէր բաւական, հարկ էր նաեւ ստուգել թէ այդ մանուկն այնուհետեւ զերծ էր արդեօք մարդկային ծաղկի վարակումէն, և առանց սպասելու որ ծաղիկն նոյն կողմերն ճարակի կրկին, երկու ամիս վերջը անհամբերութեամբ առաւ բուն ծաղկի թարախն և զՖիփսն պատուաստեց։ Դիւրին է երեւակայել այն վայրկեանին Ճէնըրի զգացած անձկութիւնն եւ տագնապ։ Այդ փորձը պիտի վճռէր իրեն բազմամեայ աշխատութեանց և խորհրդոց անօգուտ կամ ճշմարիտ լինելն։ Պիտի տեսնէր վերջապէս թէ մինչեւ այն ժամն մի ցնորքի՞ էր հետեւած արդեօք թէ իւր ճգանց վարձատրութիւնն պիտի ստանար վերջապէս։ Ֆիփսը իւր աչաց առջեւ անդադար կը քննէր, կը դիտէր նորա շարժումները, հարցափորձ կ՚ընէր զգացումներուն վրայ, կը քննէր շարունակ խայթուածին տեղերն և կը դողար սրտով երբ նորա մարմին վրայ կարմրութեան նման մի բան նշմարէր։ Վերջապէս երեք օր քննութենէ յետոյ որք իրեն համար երեք դարու չափ երկարատեւ թըռուեցան, Ֆիփս ոչ ջերմ եւ ոչ մի ուրիշ անհանգստութիւն զգաց, խայթուածներու տեղերը մարեցան և մանուկը պատուաստման անընդունակ եղաւ բոլորովին։

Ֆիփսի պատուաստէն ուրիշ մանուկներ եւս պատուաստուեցան մի և նոյն յաջողութեամբ։ Ճէնըրի յաղթութիւնն կատարեալ էր ուրեմն։ Նա եւս կարող էր այժմ ելնել և գոչել ամէն տեղ «Էվրիկա», Գտայ, ինչպէս երբեմն Արքիմիդէս Սիրակուսայի փողոցներու մէջ։ Աւաղ որ այդ միջոցին մեռած էր արդէն Հիւնթըր և չըկարողացաւ տեսնել իւր աշխատակցին, Ճէնըրի յաղթութիւնը։

Ֆիփսի վրայ բրած վճռական փորձէն ճիշդ երկու տարի յետոյ, 1798ին, Ճէնըր իւր գիւտն ծանոյց հասարակութեան, 60 երեսէ բաղկացեալ մի տետրակով որոյ վերնագիրն էր հետեւեալը «Հետազօտութիւն կովու ծաղկին պատճառներուն եւ ազդեցութեանց վրայ», «An inquiry into the causes and the effects of the Variola Vaccine» (London, 1798 in—4։)

Այս գործն իւր գաղափարներովն ու նորութեամբ որ կուգար մի մեծ յեղափոխութիւն յարուցանել գիտական աշխարհի մէջ, ի սկզբան բաւական զօրաւոր փոթորիկներու տեղի տուաւ։ Սակայն գործնական ու յաջող փորձերու առաջ տակաւ պապանձեցան նախանձոտ լեզուներ։ Երկու ազնուական տիկնայք, Տիկին Տիւսի և Պէրքլի կոմուհին իրենց զաւակները պատուաստելու քաջարութիւնն ունեցան և տեսան իրենց ազատամտութեան յաջող վախճանն։ Այսպէս գործնական յաջողութիւնք իրարու յաջորդելով փակեցին դրին նախանձոտ լեզուներու եւ կաշկանդեցին թունաւոր սրտերն։

Եւ այն անձն որ եղած էր ի սկզբան ծաղու և նախատանաց առարկայ, քիչ յետոյ նկատուեցաւ իւր հակառակորդներէն որպէս մարդկութեան փրկիչ և բարերար անման։ Ժողովուրդն համօրէն հրաւիրեց զինքն գիւղերէն ու խրճիթներէ վերադառնալ ի Լոնտոն ուր կ՚սպասէին իրեն նիւթական անբաւ վարձատրութիւն և պատիւ անսահման։ Սակայն մեծահոգին Ճէնըր մերժեց այս հրաւէրն ըսելով․ «Կենացս առաւօտը գիւղերու և խրճիթներու մէջ անցուցի, հիմա երբ մօտեցած եմ վերջալուսին՝ չ՚վայլեր ինձ որ դրամի և համբաւի ետեւէ վազեմ»։

Տակաւին կենդանի էր Ճէնըր երբ պատուաստն բոլոր քաղաքակիրթ երկրաց մէջ ընդունուեցաւ և ինք գոհ սրտով և անբաւ մխիթարութեամբ գնաց հանգչիլ իւր գերեզմանին մէջ՝ քանի որ կրցած էր արդիւնաւորապէս աշխատիլ իբր մարդ՝ լինիլ օգտակար իւր նմանեաց և փառք այն ազգին՝ որ զինքն ծնաւ։

Մե՛ծ ես դու, ո՛վ Ճէնըր, ոչ զի մարդեր և քաղաքներ նուաճեցիր, այլ զի յաղթահարեցիր մի ճիւաղ որ կ՚սպառնար բնաջինջ ընել, կորուսանել մարդկային ազգը։ Մեծ ես դու, ո՛չ առ այն զի քո շուրջն բարիք սփռեցիր, այլ զի համօրէն աշխարհաց և համօրէն ազգաց վերայ տարածեցիր քո բարիքն. Եւրոպա, Ասիա, Ափրիկէ, Ամերիկա և Ովկիանիա կը խայտան կեանքով և քո շնորհիւ կը տեսնեն զարեւ։ Մեծ ես դու ոչ առ այն զի մեծ մարդեր կը ծնիս, այլ վասն զի վահան կը լինիս մեծ մարդոց ընդդէմ մահուն որ ծաղիկ ախտով կուգայ ծաղիկ մարդկութիւնը խամրել։

Կ՚օրհնէ զքեզ կոյսն զի քո շնորհիւ ո՛չ եւս կը կորուսանէ իւր մեղուշ աչերն ու վարդատիպ այտեր, կ՚օրհնէ զքեզ մայրն զի իւր երկանց ու ցաւոց մէջ քո շնորհիւ ո՛չ եւս կը նշմարէ ծաղկաթոյն ժանտատեսիլ ուրուականն որ կը յառաջանայ տակաւ խլելու համար իւր գրկէն իւր ծաղիկն սիրասուն։ Կ՚օրհնէ զքեզ բնաւեաց հայրն զի քո շնորհիւ փառաւորութեամբ և զուարթութեամբ կը տեսնէ իւր անդրանիկ զաւակին վերայ՝ իւր ծերութեան օրերուն նեցուկը։ Եւ Աստուած ալ կ՚օրհնէ զքեզ ի վերուստ, ո՛ Ճէնըր, երբ կը տեսնէ ի քեզ մին այն քնքուշ ոգիներէն որք կ՚անցնին այս աշխարհէն, ազնուացնելով և կենսաւէտ գործելով զմարդը, արարչութեան այս մեծ թագաւորն։

ԳՐ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

12 յունվար 1889
Խասգիւղ

---

1) [illegible] բառը պէտք չէ շփոթել [illegible] հետ։ Պատուաստումն բառը (vaccination) է յատկացեալ [illegible] մարդուս մարմին ներքեւ մուծանելու գործողութիւնը նշանակելու համար, մինչդեռ պատուաստումը (inoculation) այն կիրառութիւնն է որով [illegible] կը ներմուծեն, կը պատուաստեն առողջ մի մարդու մարմնի ներքեւ, որպէս զի նա եւս վարակի, բայց թեթեւ կերպով, նոյն հիւանդութեամբ։

ԻԼԱՆ

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԷ

Շիրքէթի Խայրիյէնին չուրուքնամէսի իճապընճա եօլճուլարըն վափուրլէրէ բաքըլ օլմադըղը էվվէլ պիլէթլէրինի ջէօսթէրմէք վէ իսքէլէլէրտէ ախզ իլէ Թէլէրի լազըմ կէլիւր․ վափուր [illegible] գըրըլ վէ պիլմէյէ բարա[illegible] մէյդանտա մէվքի պիլէթի պուլունմաղըն մումանաանալընըն հէր քէս պիլէթլէրինի իսքէլէլէրտէ ալմալարը ճիւմլէյէ բէեան օլունուր․ չունքի մէվքի պիլէթի ալմաղադըն վափուրա կիրիպ տէ մէվքիտէ օթուրմաղ իսթէյէնլէրտէն կէրէք Նիրսյէ վէ կէրէք ՉԷԳԷԼԷՆ Միրկիւն վէ Գանլըճայա գատար 40 վէ անտէն եօգարը վէ աշաղը իսքէլէլէր իչին 60 փարա մէվքի իճաբէթի ալընաճաղը Շիրքէթի Խայրիյէ խաղէնէ թարաֆընտան իլան օլունուր․

182 1—3

ԻԼԱՆ

ՕՐՄԱՆ ՎԷ ՄԷԱՏԻՆ ՆԷԶԱՐԷԹԻ ՈՒՄՈՒՄԻՅԷՍԻ

Պուլղար տաղը մաատէնի հիւմայունիւնըն 304 սէնէսի հասըլաթընտան օլարագ մէվճուտ պուլունան էլլի իքի պին եիւզ օն իքի տիրհէմ ճէտիտ եէտի եիւզ օգգա տօգուզ տէօրթ քիւսիւր սիմ խալիս իլէ իքի եիւզ ալթմըշ իքի տիրհէմ ճէտիտ իքի եիւզ էլլի պիր քիւսիւր ալթունըն միւզայէտէսի պիլ իճրա քեանունի սանինին օն տօգուզունճու բէնճշէնպէ կիւնի սաաթ տօգուզ բուչուգտա [illegible] օլունմագ [illegible] Թէլէֆ վէ Թէրբէն [illegible] թալիպ օլանլարըն [illegible] իլէ [illegible] իհալէսի [illegible] իլան օլունուր․

12 Քեանունի սանի 304 202

ԻԼԱՆ

ԽԱԶԻՆԷԻ ԽԱՍՍԱԻ ՇԱՀԱՆԷ

Ներգուտ ամպարը ամիրէսի իչին եէվմի ալընաճագ Թավուգ բիլիճ վէ սայիրէնին միւնագասասընա պաշլանաճաղընտան իթայէ թալիպ օլանլարըն բաղլը վէ չարշէնպէ կիւնլէրի Խազինէի Խասսաի Շահանէյէ կէլմէլէրի իլան օլունուր․

13 քեանունի սանի 304

301 1—3

ԻԼԱՆ

ԲԱԲԸ ՍԷՐԱՍԿԷՐԻ

Եէնի կիրաճ տօղուզ բարմագ արգընտա ամէրիգան պին թօփ, պէշէր լիպրասը պէշ ղուրուշ օթուզ եէտի պարա․

Նիւմիւնէ սէհաճ վէ նիւմիւնէ պէյազ եէրլի իմալի վաքթա իքի պին պէշ եիւզ քիլօ, պէշէրի օն սէքիզ ղուրուշա․

Թօսիաքէմալ գըրմըզը եիւն գուշագ պին իքի եիւզ ատէտ, պէշէրի եէտի ղուրուշ օթուզ փարա․

Բամուքլուքլու գումաշ չուղա պին իքի եիւզ մէթրօ, պէշէրի գըրգ ղուրուշա․

Ֆիրուզէ օլունաճագ Թէլէֆ փամուգը իքինճի նէվ իքի պին քիլօ, պէշէրի իքի ղուրուշ տօղուզ փարա,

Իւչիւնճի նէվ իքի պին քիլօ, պէշէրի պիր ղուրուշ օն տօղուզ փարա․

Նիզամիյէ ամպարընա միւպայէաթ օլունաճագ տէօրթ գալէմ էշեա իլէ ֆիրուզէ օլունաճագ իքի գալէմ Թէլէֆ փամուգլարը ֆիյաթը մուրագգամլէրի իլէ Թալիպլէրի [illegible] քեանունի սանինին օն ալթընճը կիւնիւնէ գատար պէշէր կիւն միւնագասա վէ միւզայէտէլէրի իճրա օլունարագ մէզքիւր կիւնտէ գարարը գաթ'իլէրի վիրիլէճէկի կիպի [illegible] իճրա օլունաճաղընտան [illegible] թալիպ օլանլարըն [illegible] կէլմէլէրի իլան օլունուր․

12 Քեանունի սանի 1889 110
Նօ. 7 2—3

ԻԼԱՆ

ԲԱԲԸ ՍԷՐԱՍԿԷՐԻ

Տէօրթիւնճիւ օրտույի հիւմայունի [illegible] իչիւն մաշլընտաշ [illegible] օլունաճաղը [illegible] Ալթինճի [illegible] Սարըճաքլը [illegible] քեանունի սանինին օն [illegible] կիւնիւնէ գատար պէշէր կիւն միւնագասա վէ միւզայէտէլէրի իճրա օլունարագ մէզքիւր կիւնտէ գարարը գաթ'իլէրի վիրիլէճէկի կիպի [illegible] թալիպ օլանլարըն [illegible] Սէրասքէրի [illegible] կէլմէլէրի իլան օլունուր․

12 քեանունի սանի 1889 111
Նօ. 8 2—3

PHŒNIX FIRE OFFICE

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳՂԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՈՅԹ Անգլ. Ոսկի 1,000,000

«ՖԻՆԻՔՍ»

Հիմնեալ ի Լոնտոն յամին 1782

ՖԻՆԻՔՍ, հիմնեալ աւելի քան մի դար յառաջ, սոսկ հրդեհի ապահովագրութեան ընկերութիւն մ'է՝ որոյ բաժնետէրք Անգլիոյ ամենահարուստ և համբաւաւոր դրամատէրեր են՝ ունենալով անսահման պատասխանատուութիւն։

ՖԻՆԻՔՍ ընկերութեան աշխարհահռչակ առատաձեռնութեան մի գլխաւոր ապացոյցն է 16,000,000 Անգլ. ոսկւոյ գումարն զոր ցարդ վճարած է հրդեհի վնասուց համար։ 31

ՖԻՆԻՔՍ ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ ընդդէմ հրդեհի և կայծակի՝ կալուածք, կարասիք և ապրանք՝ յոյժ նպաստաւոր պայմանօք և միջնորդութեամբ ստորագրելոցս, որք ունին վաղօր իշխանութիւն կարգադրելու անմիջապէս մեր ապահովագրելոց կրած վնասները։

Հ. ՍԻՒԱՆ և ԸՆԿ. միակ գործակալք ի Պոլիս և ի Շրջակայս
Թիւ 12, Սանտալճը խան, Ղալաթիա, Աւստրիական Թղթատան վերև։

HAMBURG MUNICH UNITED

ՀԱՄՊՈՒՐԿ եւ ՄԻՒՆԻԽ

ՄԻԱՑԵԱԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

Դրամագլուխ	ֆռանք 8.000.000
Պահեստի դրամ ցվերջ յունիսի 1888	» 4.817.262
Տարեկան հասոյթ » » »	» 10.069.700

Ընկերութիւնքս ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ կ'ապահովագրեն մթերանոցներ և բնակութիւններ և սոցա մէջ գտնուած վաճառքներ և կարասիներ խիստ չափաւոր սակագնօք.

Լիազօր ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ

ՖՌԱՆՔՖՕՌԹՈՒԱՋ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Դրամագլուխ ֆռանք 6.250.000 Պահեստի դրամ ֆռանք 1.270.300

Ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ շոգենաւաց և առագաստանաւաց վրայ բեռցուած վաճառքներ, ինչպէս նաև թղթատարական և փոխադրական ընկերութեանց յանձնուած թանկագին նիւթեր և դրամ պարունակող ծրարներ խիստ նպաստաւոր պայմանօք և սակագնօք։ Սոյն նիւթերու վրայ մեծաքանակ գումարներ կարենալ ապահովագրելու համար Ընկերութիւնս միացած է եւրոպիան 13 լաւ ապահովագրական հաստատութեանց հետ որոց դրամագլուխն ու պահեստի դրամն է Աւելի քան 100.000.000 ֆռանք

Լիազօր Ներկայացուցիչ Համայն Թուրքիոյ

ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ, Պոլիս, Պահչէ-Գաբու, [illegible] խան.

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ, Եւրոպեան առաջնակարգ դրամատուներ ցոյց պիտի տրուին անոնց, որք Ընկերութեանցս վրայ տեղեկանալ կը փափաքին։ 36

ՄԻՍԻՍ Ս. Ա. ԱԼԼԷՆԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ՄԱԶ. ՆՈՐՈԳԻՉԸ
(MRS. S. A. ALLEN'S WORLD'S HAIR RESTORER.)

Ճերմակ ըլլած մազերուն գոյն, փերնիճ ու գեղ կուտայ։ Կը նորոգէ անոր կեանքը, ոյժը և աճումը։ Գլխու թեփը շուտ մը անհետ կ'ընէ։ Իր անուշ հոտը առատ է ու հեշտալի։

«Մէկ շիշը կը բաւէ։» Այդ փորձը ունեցան ամէնքը որոնց մոխրագունած մազերը իրենց բնական գոյնին դարձան, և ճաղատ տեղերը մազով ծածկուեցան։ Ներկ չէ, և ամենևին գեշ մը չըներ։ Եթէ որ կ'ուզես թարմ մազ ունենալ և բոլոր կենացդ մէջ պահել, առանց ուշանալու շիշ մը ստացիր տիկին Ս. Ա. Ալլէնի Համաշխարհական Մազ Նորոգիչէն. (MRS. S. A. ALLEN'S WORLD'S HAIR RESTORER.)

Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է (114 and 116, Southampton Row). Նոյնպէս Փարիզ ու Նիւ Եորք։ Կը վաճառուի ամեն սափրիչներու, անոյշ հոտ գործներու և անգլիացի դեղագործներու քով։

Կը վաճառուի Ժ. և Ն. Քանչիք եղբարց Բրիտանական դեղարանը, 433 Մեծ փողոց Բերա, Էտմոն Քարուանա, Ղալաթիա, Նիւսէք Քալօրրըմ 95 և 97. Քիւչիւքեան Եղբարց քով 77 Էմին Էօնիւ—, 51 Եէնի ճամի և 168 Մեծ փողոց Բերայի, և Իզմիտոնի քով Բերա Մեծ փողոց Թիւ 428։ 61

ԽԱՐԻՍԽ

ԿԵՆԱՑ եւ ԵԿԱՄՏԻՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

ԻՎԻԵՆՆԱ Հաստատեալ 1858 ին

1887 Դեկտեմբեր 31ին երաշխաւորեալ հասոյթն էր Փր. 86,699,959,12.
Ամբողջութիւն ապահովեալ գումարոց » 408,448,921,35.

Ապահովագրեալ տուող անձինք մահուան պարագային մէջ տարեկան բաժիններէն % 25 շահ կ'ընեն։

Ապահովագրեալ տուող անձինք կենաց պարագային մէջ ապահովագրեալ դրամագլուխներէն մինչև 41 ½ % շահ կ'ընեն։

ԽԱՐԻՍԽ ընկերութեան կատարած գլխաւոր գործողութիւնք են.

Ա. Ապահովագրութիւն մահուան պարագային մէջ. Օրինակ.

35 տարեկան անձ մը 266 Ֆրանքի տարեկան բաժին մը կը վճարէ իւր ժառանգորդաց ապահովելու համար 10,000 Ֆրանքի դրամագլուխ մը, վճարելի իւր մահուանէն յետոյ և որ իւրեն իրաւունք կուտայ շահուց մասնակցիլ իւր ապրած միջոցին։

Բ. Ապահովագրութիւն կենաց պարագային մէջ (Օժիտքք) Օրինակ.

Մէկ տարեկան եղած միջոցին ապահովագրեալ տղայ մը քսան տարի յետոյ 10,000 Ֆրանքի դրամագլուխ մը պիտի ստանայ. ասկէ զատ, պիտի մասնակցի Ընկերութեան 85 % շահուց՝ 298.30 Ֆրանք տարեկան բաժնոյն փոխարէն։

Մանկանց օժտի համար ապահովագրելոց շահուց մասն եղած է վերջին երեք տարիներուն համար 37 %, 34.12 % և 41 ½ %։ Այսպէս ապահովագրեալ 1000 Ֆրանքին վրայ, 415 Ֆրանքի շահաբաժին տրուած են վերջին բաշխումէն։

Զնջին մրցանակի մը միջոցաւ, կարելի է երաշխաւորել նաև վճարուած գումարներն, եթէ մահ պատահի։

Տեղեկութեանց համար դիմել առ ընդհ. Գործակատարն Պ. ԼԻՕՆԷԼ ՊՈՆՏ.
Գրասենեակք, Թիւնէլի Հրապարակ, տուն Մայերի, երկրորդ յարկ

Ընկերութեան սեղանաւորն է Պ. Ս. ԱՏԼԷՐ 44

ԼՈՒՍՆՈՏՈՒԹԻՒՆԸ
ՋՂԱՑԻՆ ԴՈՂԴՈՋՈՒՄՆԵՐԸ
ԵՒ ԲՈԼՈՐ
ՋՂԱՑԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ապահովապէս կը բուժին
ԺԷԼԻՆՕՅԻ ՇԱՔԱՐԱՅԱՏԵՐՈՎ
DRAGEES GELINEAU

Ճաշին մէջտեղը առնելու է զայնս. առաջին շաբթու օրը երկու, երկրորդ շաբթու օրը չորս, այսպէս շաբաթն երկուք աւելցնելով մինչև որ տագնապները դադրին։

Ժ. ՄՈՒՍՆԻԷ ԵՒ ԸՆԿ. ի Սօ, մերձ ի Բարիզ

VICHY

ՎԻՇԻ

Ֆրանսա (գաւառ Ալիէի)
ԿԱԼՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
Վարչութիւն՝ Փարիզ, 8, Պուլվար Մոնմարթր

ՀԱՆՔԱՋՐՈՅ ԵՂԱՆԱԿ

GRANDE GRILE.— Աւշային տկարութիւնք, մարսողական ճանապարհաց հիւանդութիւնք, լեարդի և փայծաղի խցումն, ներքին գործարանաց խցմունք, մաղձային քար եւայլն։

HOPITAL.— Մարսողական ճանապարհաց հիւանդութիւնք, ստամոքսի ծանրութիւն, դժուարամարսութիւն, ախորժակի պակասութիւն ստամոքսի, ջղացաւ, անմարսութիւն։

CELESTINS.— Երիկամանց և փամփուշտի տկարութիւնք, միզական աւազ և միզական քար, յօդացաւ, շաքարախտ (Տիապէթ), ալիտակուց-միզական (Ալպիւմինիւռի)։

HAUTERIVE.— Երիկամանց և փամփուշտի տկարութիւնք, աւազ, քար, յօդացաւ, շաքարամիզութիւն, ալիտակուց-միզական։

Աղբիւրին անունը պէտք է փնտռել շիշերու քաքսիւլին վրայ։

Պոլսոյ ամեն դեղագործաց և դեղավաճառաց քով կը գտնուի։ 667

Այն անձինք
որ կը ճանչեն
DEHAUT ՏԸՀՕԻ
ԴԵՂԱՀԱՏԵՐԸ

իրենց ստամոքսը մաքրելու համար յոկ այդ դեղահատերը կը գործածեն, որք ո՛չ նողկանք եւ ո՛չ յոգնութիւն կը պատճառեն, որովհետև հակառակ միւս մաքրողական դեղերուն, այս դեղն այն ատեն միայն կը ներգործէ երբ լաւ կերակրոց և զօրացուցիչ ըմպելեաց հետ առնուի, ինչպէս գինի, խահուէ, թէյ։ Ամեն ոք կ'ընտրէ իրեն յարմար ժամն, ըստ իւր զբաղմանց։ Դեղն յոգնութիւն [illegible] բնաւ. այնպէս որ մարդ սիրով կ'ուզէ գործածել։

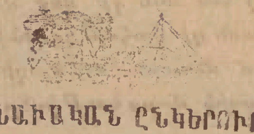

ՇՈԳԵՆԱՒԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐՈՔԵԱՆ
Ն. ԲԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.

[illegible]

Սամսոն, Տրապիզոն և Պաթում երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Մէնֆիէլ որ յունուար 23ին Մարսիլիայէն և յունուար 30ին Կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Ալժէնի որ պիտի մեկնի փետր. 4ին։

[illegible]

Նաւավարձի, ուղեւորութեան և այլ ամ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն
ԹԻՆԻՈԹԷ ԲԸՓՈՒԼ
Թիւ 17-18 Քիւչիւք Միլլէթ
1606 Մումհանէ փողոց, Թիւ 14

Արտօնատէր Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՅ

ՀԱԶԻ, ՇՆՉԱՐԳԵԼՈՒԹԵԱՆ, ՊՐՈՆՇԻԴԻ, ՀԱՐԲՈՒԽԻ, ՑՐՏԱՌՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՁԱՅՆԻ ԿՈՐՍՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

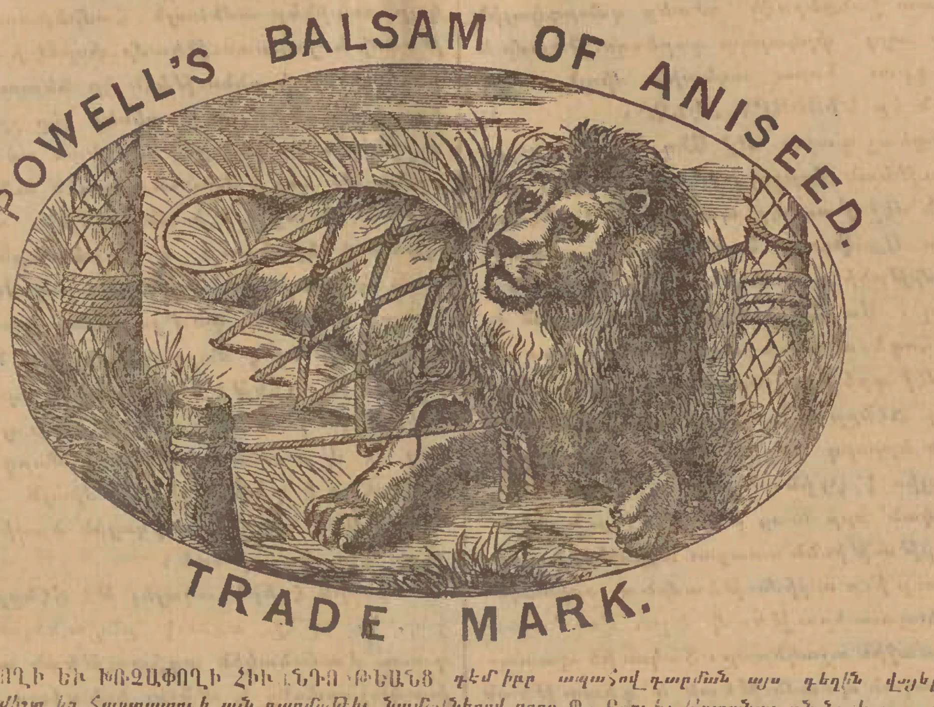
POWELL'S BALSAM OF ANISEED.
TRADE MARK.

ՇՆՉ ՓՈՂԻ ԵՒ ԽՌՉԱՓՈՂԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ դէմ երբ ապահով դարման այս դեղին վերլուծ համբաւը միշտ կը հաստատուի այն բազմաթիւ նամակներով զորս Պ. Բաուէլ կ'ստանայ անոնցմէ որք գործածած և ճանչցած են նորա յատկութիւնները։

«Անգլիոյ Թագուհւոյն ՆԷԳԼԻ Թնդանօթանոյն վրայ, [illegible]

«Սիրելի պարոն Ըստ որում կը նեղուէի յամառ հազէ մը որ գիշերը կ'արգիլէր ինձ քնանալ և ցերեկները հանգիստ անցունել, [illegible] յանձնարարեց ինձ գործածել ձեր անզուգական բալասանէն անիսոնի հատիկներով և կրնամ հաւաստել ձեզ թէ առաջին գործածութենէն իսկ զգալի բարւոքում կրեցի, առանց իսկ պէտք ունենալու գործերս դադրեցնելու, և առաջին փոքր սրուակը բոլորովին բուժեց զիս։ Ուստի անոր ազդեցութեան վրայ ունեցած մեծ վստահութեամբս կը յանձնարարեմ զայն այլոց.

(Ստոր.) Վ. ԼԻՆՁԷԼ, Նէգլի Թնդանօթանոյն [illegible]

Կը վաճառուի ամեն դեղատանց և արտօնեալ դեղերու վաճառականաց քով, շիշը 1 շիլին 1½ բէնսի, 2 շիլին 3 բէնսի և 11 շիլինի։—Պատրաստեալ ձեռամբ ԹՈՄԱՍ ՊՕՈՒԷԼԻ, 4, Ալպիոն Բալէյս, Պլաքֆրիէրս րօտ, Լոնտոն։

Մեծաքանակ և փոքրաքանակ կը վաճառուի Թուրքիոյ և Պուլկարիոյ ներկայացուցչին քով

76 Մ. ԷՏՄՈՆՏ ԳԱՐՈՒԱՆԱ
Անգլիական ընդհանուր մթերանոց, Վոյվոտա, պահականոցին քով, կայարան Թրամուէյից, 95 և 97

ROWLANDS' TOILET

ՆԶԱԿԱՆ ապրանքներ, որոց համբաւն և ճշմարտութիւն [illegible] ապացուցուած է

Rowlands'
Macassar Oil
աւագին դարմանն է հերաց աճման համար և հիւանդ [illegible] կուտայ անոնց։

Rowlands'
Kalydor
անկիշ եւ մեղմիշ կամ երեսի համար, կը ջնջէ ամեն տեսակ բիծերը, փշտինները, եւ մորթը կակուղ ու փափուկ կ'ընէ։

Rowlauds odontio, անյաս մաքրելու համար. ակռաները կ'սպիտակցնէ եւ կ'արգելու փտումը։ Ամեն լաւ դեղագործաց եւ հասարակաց քով հարցուցէք Rowlands'ի ապրանքները, 20, Հաթըն Կարտըն, Լոնտոն, եւ զգուշացէք աժանագին կեղծերէն որք վնասակար եւ ապարդիւն են։

Կ. Պոլսոյ մէջ գործակատարք են Պ. Պ. Քանզուք եղբարք, Բրիտանական դեղարան։
81 26—26

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԴԱՈՒԼԸՄԱՆ ԵՒ ՊԼՈՒՄՊԵՐԿԻ

Ղալաթիա Պէյլիք Միլլէթ խան, միջազգային թղթատարատան վրայի յարկը

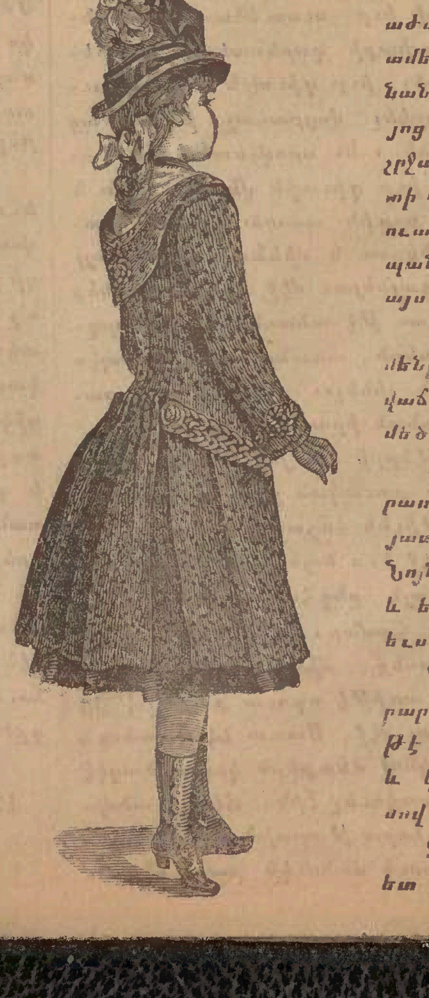

Սոյն վաճառատան մէջ խիստ աժան գներով կը վաճառուին ամեն տեսակ ճերմակեղէնք, կանանց համար կրկնոցներ, տղայոց համար հագուստներ, կէս հրջազգեստներ, քօսէններ, օժտի համար ճերմակեղէնք, բանուածքներ, բազմատեսակ գուլպաներ, թաշկինակներ և այլ այս տեսակ ապրանքներ։

Այս ապրանքներ, որոց ամենքն ալ լաւ տեսակէ են, կը վաճառուին թէ՛ փոքր և թէ մեծ քանակութեամբ։

Այս ապրանքներ կը պատրաստուին Վիեննայի և Պերլինի յատուկ գործարանաց մէջ։ Նոյնպէս Անգլիաէն, Իտալիաէն և եւրոպական ուրիշ երկիրներէ եւս ապրանքներ կը բերուին։

Գաւառներէ եղած յանձնարարութիւնք կը կատարուին եթէ փոխարժէնը փոխանակագրով և կամ թղթատարական դրոշմով դրկուի։

Զը հաւնուած ապրանքները ետ կ'առնուին և ստակն ետ կը տրուի զեղչելով փոխադրութեան ծախքը։ 86

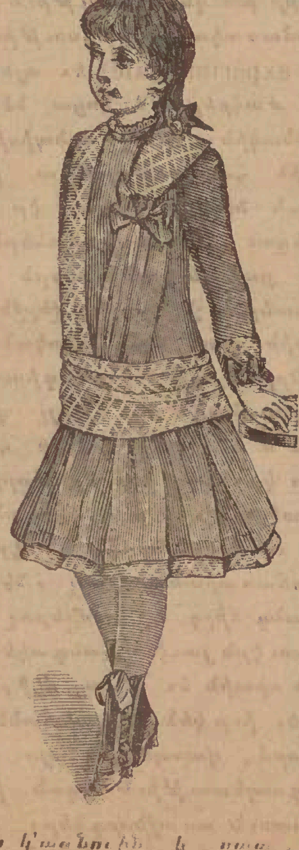

ՄՈՐԳԱԿԱՆ ՆԵՐԿ

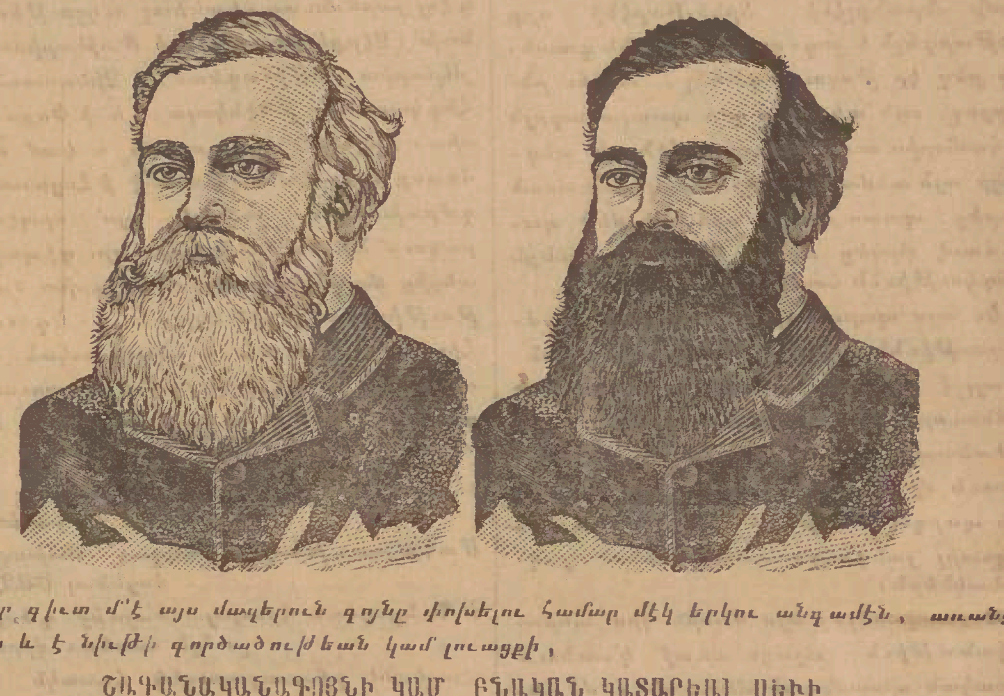

Նոր գիւտ մ'է այս մազերուն գոյնը փոխելու համար մէկ երկու անգամէն, առանց ուրիշ ո և է նիւթի գործածութեան կամ լուացքի,

ՇԱԳԱՆԱԿԱՆԱԳՈՅՆԻ ԿԱՄ ԲՆԱԿԱՆ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՍԵՒԻ

Այս նոր ներկը բաղկացեալ է միայն արմատներու և խոտերու նիւթէ։ Սպիտակ կամ կարմիր մազերն անմիջապէս կը փոխուին պայծառ շագանակագոյնի կամ թանձր սևի։

Փորձը ցոյց տուած է թէ այս ներկն ո՛րչափ գերազանց է նմանօրինակ ուրիշ պատրաստութիւններէ։ Իւր առաւելութիւնն է մազերուն ամենէն բնական երևոյթը տալ և ամենէն ուշադիր գիտողն ի դերև հանել։ Կը կասեցնէ հերաց անկումը, գլուխը կը մաքրէ, թեփը կ'անհետացնէ և նոր ոյժ կուտայ մազային մորթին։ Ուշադրութեամբ կարդալ

ԳՈՐԾԱԾՄԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

Սրուակը երերցնել գործածելէ առաջ և փոքր քանակութեամբ հեղուկէն դնել սկաւառակի մը մէջ, յետոյ բարակ պզտիկ սանտրով մը կամ այդ հեղուկին մէջ թրջած ըսպունգով մը թեթև կերպով մազերուն վրայ անցունել զայն, այնպէս որ ամբողջ մազերը թրջին։ Ապա գլուխը բաց պահել մինչև որ հեղուկը չորփանայ։ Բոլոր մազերը մէկ հրլլալով, ոմանք մէկ երկու գործածութեան պէտք ունին, այլոց համար մէկ անգամը բաւ է։ Եթէ մէկ երկու անգամէն աւելի գործածուի, գոյնն աւելի թուխ կ'ըլլայ։ Անգամ մը որ ուզուած գոյնը ձեռք բերուած է, զայն տարիներով պահելու համար կը բաւէ երեք չորս շաբաթն անգամ մը հեղուկէն գործածել։ Նոյն եղանակը գործածելու է մօրուքին և պեխերուն համար։ Պէտք չկայ գլուխը լուալ գործողութենէն առաջ կամ ետքը։ Բնականաբար վերջէն դէմքն և ձեռները լուալու է առ ի զգուշութիւն։

ԾԱՆ. Եթէ ուզուած գոյնը ձեռք չբերուի մէկ երկու գործողութենէ ետք, գլուխը լուալու է քիչ մը ալքօլով, ապա գլխուն քսելու է այդ ներկին մէջ թեթևապէս թրջած սպունգ մը, և ուզուած ազդեցութիւնն յառաջ կուգայ անմիջապէս։

ԿԵՂԾԵՐԷՆ ԶԳՈՒՇԱՆԱԼ

Միակ կեդրոնատեղի ԷՐՄՈՒՆՏ ԳԱՐՈՒԱՆԱ, ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԹԵՐԱՆՈՑ, Վոյվոտա, Պահականոցին քով, կայարան Ղալաթիա-Շիշլի Թրամուէյից, Թիւ 95 և 97, Ղալաթիա։ 77

ՄԻԱԿ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ԳԱԼՈՐԻՖԷՐՆԵՐՈՒ

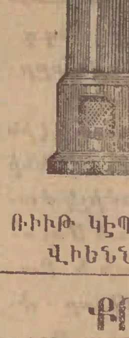

ՌՈՒԹ ԿԷՊԻՒՐՋ
ՎԻԵՆՆԱ

Հ. ԼԱՆԺ

24, Բէրչէմպէ [illegible], 32, Մահմուտփաշայէ փողոց

ՎԱՌԱՐԱՆՔ ԵՒ ՄԽՆԵԼՈՅՔ
[illegible] առարկայք

ԽՈՀԱՆՈՑԻ ԶԱՄԻԿՆԵՐ
Կրակարանի վերաբերեալ մանր առարկայք

ԽՈՀԱՆՈՑԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ
(Պղնձէ, ձուլածոյ և թիթեղէ երկաթէ)

ԵՐԿԱԹԵԱՅ ՄԱՆՐ ԳՈՐԾԻՔ
Ամեն տեսակ գործիք—Շինուածական[illegible]

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ
Տասսանոցք-Կշռորդք-Ցորենի կշռորդ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԴԱՆԱԿՆԵՐ

ՃՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ՎԱՌԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

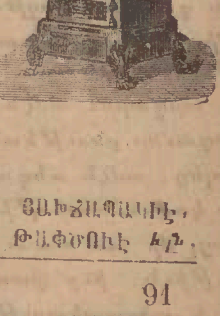

ՑԱԽՃԱՊԱԿԻ, ԹԱՓՕՌԻԷ Եւն.

ՔՐԻՍԹՈՖԼԷ ՈՍԿԵՋՐԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐ 91

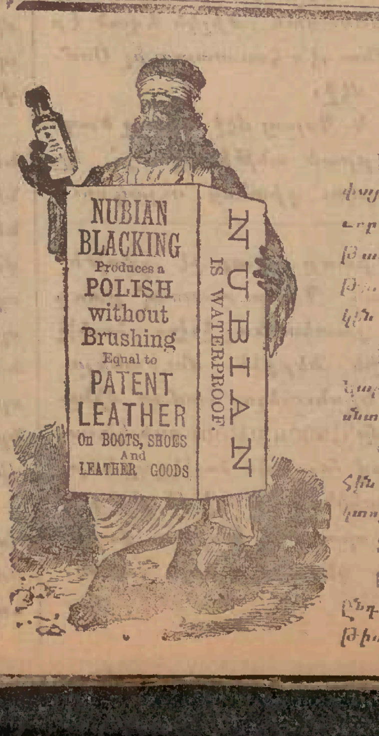

ՆՈՒՊԻԱԿԱՆ ՆԵՐԿ

Խիստ յարմար է ներկելու համար կօշիկներն որք առաջին անգամէն կը փայլին, առանց խոզանակելու պէտք ունենալու։ Այս փայլն, որ նմանութեան պայծառութիւն մ'ունի, ամբողջ շաբաթ մը կը տևէ։ Կօշիկներն անթափանցելի կ'ըլլան ջուրի և խոնաւութեան։ Տիղմը կամ ուրիշ աղտեղութիւններ դիւրաւ կը վերցուին թրջած լաթով մը, առանց փճացնելու ներկին փայլը կամ գոյնը։

Այս ներկը կը յաջողի ամեն տեսակ կօշիկներու։ Կարելի է գործածել զայն նորոգելու համար ճամփորդութեան կաշէ պայուսակները։

Գործածման եղանակ. Ներկելի [illegible] խնամով սրբել, այնպէս որ հին ներկէն հետք չմնայ։ Ապա փայլուն հեղուկէն քսել, կամ սպունգի կտորով մը կամ վրձինով։ Թրջուած մասերը մի քանի վայրկեանէն կը չորնան։

Զգուշանալ կեղծերէն։

Ընդհանուր կեդրոնատեղին է ԷՏՄՈՆՏ ԳԱՐՈՒԱՆԱ, Անգլիական ընդհանուր մթերանոց, Վոյվոտա, Պահականոցին քով, կայարան Ղալաթիա-Շիշլիի Թրամուէյից, Թիւ 95 և 97, Ղալաթիա։ 78